บทที่ 4

ผลของการวิจัย

<u>ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม</u>

<u>ผลการศึกษาจากแบบสอบถามชุดที่หนึ่ง</u>

ส่งแบบสอบถาม (ภาคผนวก ก 1) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้องกับงานในส่วนของคุณภาพน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม จากทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และสถาบันการศึกษา แบบสอบถามตอบกลับ 65 แบบสอบถาม จากหน่วยงานราชการ 20 แบบสอบถาม หน่วยงานเอกชน 23 แบบสอบถาม และสถาบันการศึกษา 22 แบบสอบถาม (ภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1
จำนวนคนที่ตอบแบบสอบถาม

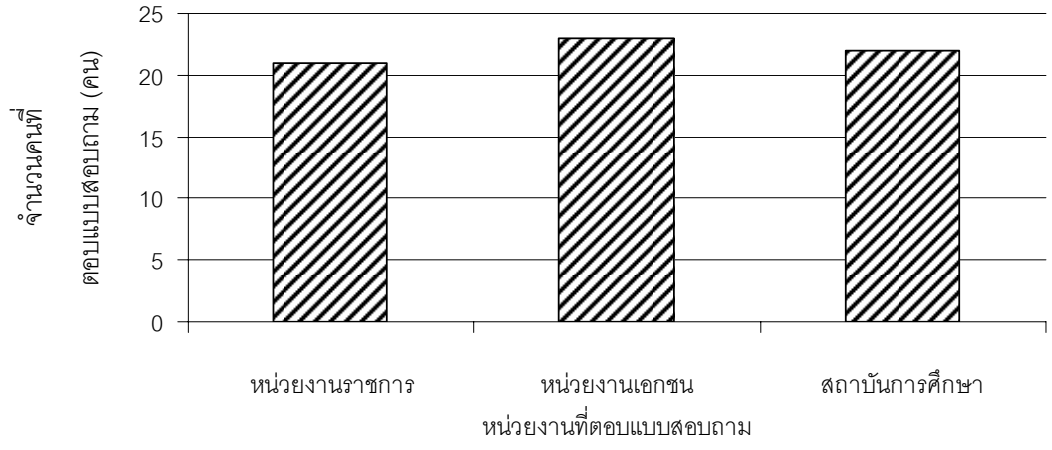

จากแบบสอบถามจำนวน 65 แบบสอบถาม พารามิเตอร์ที่ควรนำมาพิจารณาในดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (พื้นที่เพาะปลูก) คือ ค่าไนเตรท-ไนโตรเจน ร้อยละ 100 ค่าความเป็นกรด-เบส ร้อยละ 98.5 ค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส ร้อยละ 98.5 ค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน ร้อยละ 95.4

ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีร้อยละ 93.8 ค่าความเข้มข้นออกซิเจนละลายน้ำร้อยละ 92.3 สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด 92.3 ของแข็งแขวนลอยร้อยละ 90.8 ค่าการนำไฟฟ้าร้อยละ 84.6 ค่าความขุ่นร้อยละ 83.1 ของแข็งทั้งหมดร้อยละ 83.1 ฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรียร้อยละ 78.5 โคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมดร้อยละ 76.9 (ภาคผนวก ก 3) และมีพารามิเตอร์อื่น ๆ ที่มีผู้ตอบแบบสอบถามให้พิจารณาเพิ่มเติม เช่น ไนโตรเจนทั้งหมด ฟอสฟอรัสทั้งหมด สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์กลุ่มออร์การ์โนฟอสเฟต คาร์บอนไดออกไซด์ละลายน้ำ คาร์บอเนต โลหะหนัก คลอไรด์ ซัลเฟต อุณหภูมิ เป็นต้น (ภาคผนวก ก 4)

จากพารามิเตอร์ที่ควรพิจารณา นำมาให้ระดับความสำคัญ ซึ่งระดับความสำคัญ มีตั้งแต่หนึ่งถึงห้า ระดับความสำคัญ 1 หมายความว่า มีความสำคัญมากที่สุด ระดับความสำคัญ 2 หมายความว่า มีความสำคัญมาก ระดับความสำคัญ 3 หมายความว่า มีความสำคัญปานกลาง ระดับความสำคัญ 4 หมายความว่า มีความสำคัญน้อย ระดับความสำคัญ 5 หมายความว่า มีความสำคัญน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยของพารามิเตอร์ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุดเรียงตามลำดับคือ ค่าความเป็นกรด-เบส 1.50 สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด 1.53 ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส 1.75 ไนเตรท-ไนโตรเจน 1.75 ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี 1.85 ออกซิเจนละลายน้ำ 1.87 แอมโมเนีย-ไนโตรเจน 1.87 ค่าการนำไฟฟ้า 2.27 ของแข็งแขวนลอย 2.41 ฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย 2.43 โคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด 2.52 ของแข็งทั้งหมด 2.54 และค่าความขุ่น 2.61 (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1
พารามิเตอร์ที่ควรพิจารณาจากแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญ
ให้ระดับความสำคัญทั้งหมด 13 พารามิเตอร์

พารามิเตอร์	ระดับความสำคัญ					ค่าเฉลี่ย ระดับความสำคัญ
	1	2	3	4	5	
ค่าความเป็นกรด-เบส	42	15	5	1	1	1.50
สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด	37	17	4	1	1	1.53
ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส	31	22	8	2	1	1.75
ไนเตรท-ไนโตรเจน	32	20	10	3	0	1.75
ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี	29	16	13	2	1	1.85
ออกซิเจนละลายน้ำ	30	15	9	5	1	1.87
แอมโมเนีย-ไนโตรเจน	26	22	10	4	0	1.87
ค่าการนำไฟฟ้า	15	18	15	6	1	2.27
ของแข็งแขวนลอย	15	17	17	8	2	2.41
ฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย	14	12	15	9	1	2.43
โคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด	12	12	15	10	1	2.52
ของแข็งทั้งหมด	11	14	20	7	2	2.54
ค่าความขุ่น	10	15	17	10	2	2.61

การหาน้ำหนักความสำคัญของพารามิเตอร์ กำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่พารามิเตอร์ จากการคำนวณหา Temporary weight โดยนำ significant ที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อ significant ของแต่ละพารามิเตอร์ และ การคำนาณหา Sub-index weight โดย temporary weight ของแต่ละพารามิเตอร์ ต่อผลรวม temporary weight ทั้งหมด

ตารางที่ 4.2

ระดับสำคัญ Temporary weight และ Sub-index weight

ของพารามิเตอร์ที่ควรพิจารณา13 พารามิเตอร์

พารามิเตอร์	ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญ	Temporary weight	Sub-index weight
ค่าความเป็นกรด-เบส	1.50	1.000	0.102
สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด	1.53	0.980	0.100
ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส	1.75	0.857	0.088
ไนเตรท-ไนโตรเจน	1.75	0.857	0.088
ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี	1.85	0.811	0.083
ออกซิเจนละลายน้ำ	1.87	0.802	0.082
แอมโมเนีย-ไนโตรเจน	1.87	0.802	0.082
ค่าการนำไฟฟ้า	2.27	0.661	0.068
ของแข็งแขวนลอย	2.41	0.622	0.064
ฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย	2.43	0.617	0.063
โคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด	2.52	0.595	0.061
ของแข็งทั้งหมด	2.54	0.591	0.060
ค่าความขุ่น	2.61	0.575	0.059
		9.771	1.000

เก็บตัวอย่างน้ำในส่วนของสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด 10 สถานี ผลจากการวิเคราะห์คือ ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ อาจเนื่องจากว่าคุณภาพน้ำที่มีสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมดในกลุ่มนี้ มีค่าน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นได้ว่าผ่านช่วงการไถพรวนดิน เพื่อเตรียมการเพาะปลูกไปแล้ว และข้าวอยู่ในช่วงรอการเก็บเกี่ยว ซึ่งโดยธรรมชาติของสารในกลุ่มนี้สามารถสลายได้ง่าย ทั้งด้วยปัจจัยของแสง การละลายน้ำ และเนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ต้องการศึกษาพารามิเตอร์ทางด้านเคมีและกายภาพของคุณภาพน้ำเท่านั้น จากการให้ระดับความสำคัญของพารามิเตอร์นั้น พบว่า พารามิเตอร์ที่ควรพิจารณามีทั้งหมด 10 พารามิเตอร์ โดยที่ค่าที่ได้ของ Sub-index weight ทั้ง 10 พารามิเตอร์ เมื่อนำมารวมกันจะได้ค่าเป็น 1 (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3
ระดับสำคัญ Temporary weight และ Sub-index weight
ของพารามิเตอร์ที่ควรพิจารณา 10 พารามิเตอร์

ลำดับ	พารามิเตอร์	ระดับความสำคัญ	Temporary weight	Sub-index weight
1	ค่าความเป็นกรด-เบส	1.50	1.00	0.132
2	ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส	1.75	0.86	0.113
3	ไนเตรท-ไนโตรเจน	1.75	0.86	0.113
4	ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี	1.85	0.81	0.107
5	ออกซิเจนละลายน้ำ	1.87	0.80	0.106
6	แอมโมเนีย-ไนโตรเจน	1.87	0.80	0.106
7	ค่าการนำไฟฟ้า	2.27	0.66	0.087
8	ของแข็งแขวนลอย	2.41	0.62	0.082
9	ของแข็งทั้งหมด	2.54	0.59	0.078
10	ค่าความขุ่น	2.61	0.57	0.076
		รวม	7.58	1.000

ค่าความเป็นกรด - เบส มีน้ำหนักมากสุด เพราะว่าเป็นตัวควบคุมอิอออนในแหล่งน้ำ (Chantill, 1999) และ Jonnalagadda and Mhere (2001) ซึ่งกล่าวว่าค่าความเป็นกรด - เบส สำคัญต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำและเป็นพารามิเตอร์ที่สำคัญในการอ้างถึงคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำ โดยปกติแล้วค่าความเป็นกรด - เบสจะใกล้เคียงธรรมชาติ และค่อนข้างเป็นเบสเล็กน้อย มีค่าความเป็นกรด - เบส มากกว่า 7 ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากในน้ำมีปริมาณอิออนพวกไบคาร์บอเนตและคาร์บอเนตเป็นองค์ประกอบ น้ำในธรรมชาติจะมีค่าอยู่ในช่วง 4 – 9 (นันทนา คชเสนี, 2539) ช่วงค่าความเป็นกรด - เบสที่เหมาะสมกับสิ่งมีชีวิต คือ 6.5 - 8.5 (ทวีวงศ์ ศรีบุรี, 2541) เมื่อค่าความเป็นกรด - เบสต่ำกว่า 4 เป็นจุดอันตรายที่สามารถทำให้ปลาตายได้ ถ้าค่าความเป็นกรด - เบส มากกว่า 11 เป็นพิษต่อปลา (ไมตรี ดวงสวัสดิ์ และจารุวรรณ สมศิริ, 2528)

<u>ผลการศึกษาจากแบบสอบถามชุดที่สอง</u>

การหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนคุณภาพน้ำ กับค่าต่างๆ ของพารามิเตอร์ที่เลือกไว้ ซึ่งจะต้องกำหนดพิกัดของคะแนน กับระดับค่าความเข้มข้นต่าง ๆ ของพารามิเตอร์แล้วลากเส้นโค้งเชื่อมจุดพิกัดทั้งหมด ซึ่งเรียกว่า “เส้นโค้งระดับคะแนนคุณภาพน้ำ (Rating Curve)” ซึ่งขั้นตอนนี้มีรายละเอียดคือ

(1) นำระดับคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ (ภาคผนวก ก 2) แต่ละคนที่ตอบกลับมาลงพิกัดจุด ซึ่งจากการกำหนดระดับนั้นได้มาจากผู้ชำนาญการที่ได้เสนอและให้ข้อแนะนำกลับมา เส้นโค้งจากแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญจากหลายเส้นโค้ง นำมารวมกันเป็นเส้นโค้งเดียว จากนั้นนำข้อมูลมาปรับคะแนนย่อยจากระดับคะแนน 1 - 5 เป็น 0 - 100 โดยสมการ (ระดับคะแนนจาก 0 - 100 = ((X -1)/4)*100) โดย X คือ ระดับคะแนนจาก 1 - 5 (ภาคผนวก ก 5)

(2) จากค่าเฉลี่ยได้รูปแบบกราฟ ในสามลักษณะ ซึ่งเป็นกราฟพื้นฐานคือ กราฟเส้นตรง (linear) กราฟเอกโพเนลเชียล (exponential) กราฟโพลิโนเมียล (polynomial) และกราฟซึ่งมีลักษณะพิเศษ 2 แบบ คือ กราฟการกระจายปกติ (normal distribution) และ กราฟซิกมอย (sigmoid) ค่าเฉลี่ยเส้นโค้งที่ได้นำมาหาสมการดัชนีย่อยของทั้ง 10 พารามิเตอร์เพื่อให้ได้คะแนนย่อย (Sub score) โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุด และลักษณะของกราฟที่ให้ลักษณะธรรมชาติของคุณภาพน้ำ แบ่งเป็นแต่ละพารามิเตอร์ ดังนี้

ค่าความเป็นกรด - เบส

ได้แบ่งช่วงคะแนนของความเป็นกรด-เบสออกเป็นหกช่วง (< 5 ถึง > 9) รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (< 5 และ > 9) มีค่าน้อยที่สุดคือ 1.32 และระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (6.5 - 7.5) มีค่าที่สุด 4.80 และปรับระดับคะแนนเป็นจาก 0 ถึง 100 (ภาคผนวก ก 5.1) ระดับคะแนนค่าความเป็นกรด-เบส จากแบบสอบถามที่มากกว่า 50 คะแนน พบว่า ค่าความเป็นกรด-เบส อยู่ระหว่าง 6.5 ถึง 7.5

เมื่อลงพิกัดได้ลักษณะของกราฟระฆังคว่ำ ซึ่งเป็นรูปแบบกราฟการกระจายปกติ (Normal distribution) แต่เมื่อใดก็ตามถ้าความเป็นกรด - เบส เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็จะทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทวีวงศ์ ศรีบุรี (2541) กล่าวว่า ช่วงค่าความเป็นกรด - เบสที่เหมาะสมกับสิ่งมีชีวิต คือ 6.5 - 8.5 ไมตรี ดวงสวัสดิ์ และจารุวรรณ สมศิริ (2528) กล่าวว่า ถ้าความเป็นกรด – เบส ต่ำกว่า 4 เป็นจุดอันตรายที่สามารถทำให้ปลาตายได้ ค่าความเป็นกรด - เบส มากกว่า 11 เป็นพิษต่อปลา ซึ่งฟังก์ชันของกราฟการกระจายปกติ คือ

$$\mathbf{f}(\mathbf{x};\mu;\sigma) = \frac{1}{\sqrt{2\pi} * \sigma} \; e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}} \qquad (4.1)$$

การกำหนดสมการดัชนีย่อยนั้นจะพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ซึ่งจากสมการที่ได้นั้นให้ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) = 0.9809 คือ

$$\text{ระดับคะแนน (pH)} = 300 * f(pH;\mu;\sigma) \qquad (4.2)$$

เมื่อ

pH คือ ค่าความเป็นกรด-เบส ที่วิเคราะห์ได้

μ = 7.25 σ = 1.25

ซึ่งค่า ระดับคะแนน (pH) เท่ากับ 300 คูณกับฟังก์ชันของคุณภาพน้ำแต่ละพารามิเตอร์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยที่ μ คือ ค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 7.25 และσ คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 1.25 (ภาพที่ 4.2)

ภาพที่ 4.2

เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย

ค่าความเป็นกรด - เบส (พ.ศ. 2550)

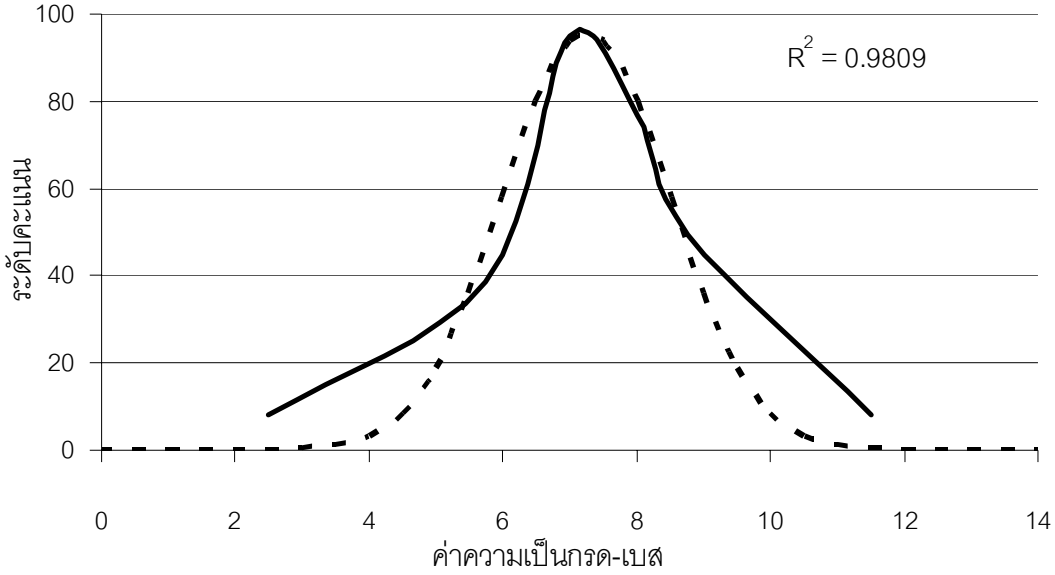

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยค่าความเป็นกรด - เบส

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

<u>ค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส</u>

แบ่งช่วงคะแนนของฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส 0 ถึง (>1) ออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามช่วงคะแนนของฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส มากกว่า 1 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่า 1.18 แบบสอบถามช่วงคะแนนของฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส 0 ถึง 0.05 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีค่า 4.78 และปรับระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 เป็น 0 ถึง100 (ภาคผนวก ก 5.2) ลักษณะของกราฟที่ได้จากแบบสอบถาม แสดงให้เห็นว่าเมื่อค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส มีค่าน้อยกว่า 0.1 ระดับคะแนนจะใกล้ 100 เมื่อฟอสเฟต - ฟอสฟอรัสเพิ่มขึ้น ระดับคะแนนจะลดลงเข้าใกล้ศูนย์ ดังภาพที่ 4.3

เมื่อลงพิกัดได้ลักษณะของกราฟเส้นโค้งหงายขึ้น กราฟจะลดลงอย่างรวดเร็ว ต่อมากราฟจะค่อยๆ ลดลง เป็นลักษณะของกราฟเอกโพเนลเทียล (exponential) (ภาพที่ 4.3) การปรับค่าเพื่อได้สมการดัชนีย่อยที่สามารถใช้ได้กับค่าพารามิเตอร์ทุกค่านั้น ได้สมการคือ

$$\text{ระดับคะแนน } (PO_4^{3-}) = 100 \exp (-1.5 \times PO_4^{3-}) \qquad (4.3)$$

จากสมการอธิบายได้ คือ ค่าปกติของ Exponential (0) = 1 และ Exponential (x) > 0 จากสมการเพื่อคุณภาพน้ำที่มากกว่าศูนย์มีคะแนนเป็น 100 ต้องปรับเป็น 100 exp (-x) และมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.5 ซึ่งจะให้สมการที่ดี โดยค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) = 0.9978

ภาพที่ 4.3
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส (พ.ศ. 2550)

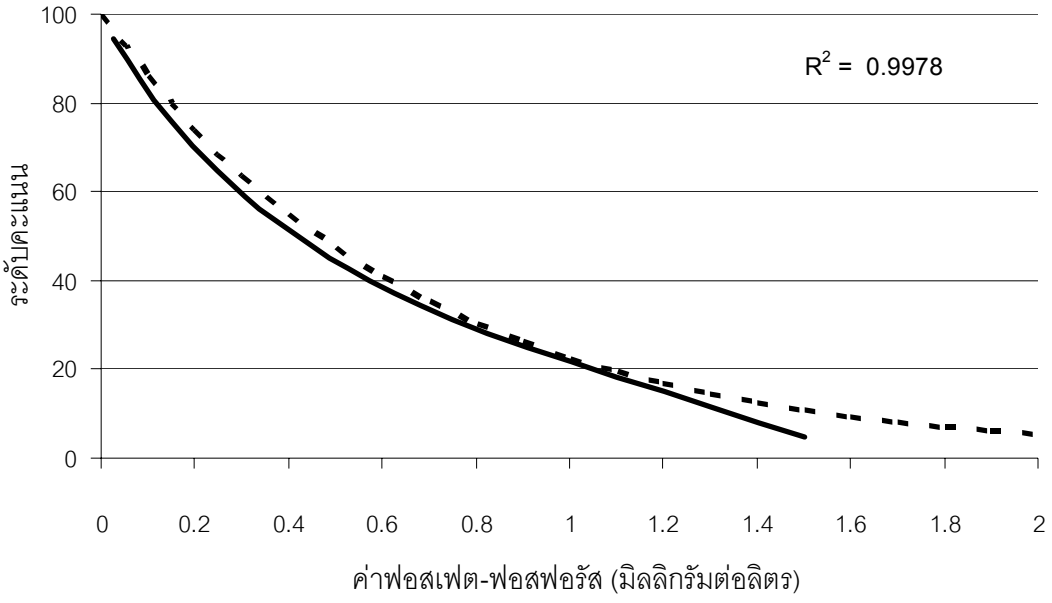

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยฟอสเฟต - ฟอสฟอรัส

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

ค่าไนเตรท-ไนโตรเจน

แบ่งช่วงคะแนนของไนเตรท-ไนโตรเจนจาก 0 ถึง (>1) ออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามช่วงคะแนนของไนเตรท-ไนโตรเจน มากกว่า 1 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่า 1.22 แบบสอบถามช่วงคะแนนของไนเตรท-ไนโตรเจน 0 ถึง 0.05 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีค่า 4.82 และปรับระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 เป็น 0 ถึง 100 (ภาคผนวก ก 5.3) จากกราฟเส้นโค้งค่าเฉลี่ยของค่าไนเตรท-ไนโตรเจน กราฟที่ได้มีลักษณะเช่นเดียวกับพารามิเตอร์ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส ระดับคะแนนไนเตรท-ไนโตรเจนจะลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อค่าไนเตรท - ไนโตรเจนเพิ่มขึ้น ดังภาพที่ 4.4 เมื่อลงพิกัดได้ลักษณะของกราฟเส้นโค้งหงายขึ้น กราฟค่อยๆ ลดลงเมื่อได้ทดสอบจาก ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) = 0.9976 ได้กราฟเอกโพเนลเทียล (exponential)สมการคือ เช่นเดียวกับฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส

$$\text{ระดับคะแนน } (NO_3^-) = 100 \exp (-1.5 \times NO_3^-) \qquad (4.4)$$

ภาพที่ 4.4
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ของค่าไนเตรท - ไนโตรเจน (พ.ศ. 2550)

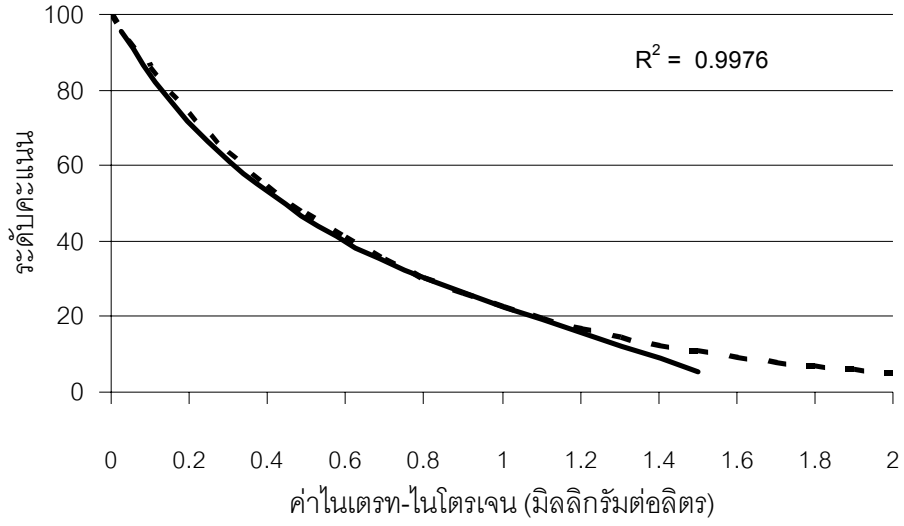

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยไนเตรท-ไนโตรเจน

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี

ได้แบ่งช่วงคะแนนของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ค่าสูงสุดมีค่า 5 คือ ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามช่วงค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีน้อยกว่า 1 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีค่า 4.94 แบบสอบถามของคะแนนค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีมากกว่า 5 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่า 1.34 และปรับระดับคะแนนจาก 0 ถึง 100 (ภาคผนวก ก 5.4) จากลักษณะของเส้นโค้งเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถาม ถ้าค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ ระดับคะแนนสูง กราฟมีลักษณะคือ ช่วงต้นระดับคะแนนจะลดลงอย่างเป็นสัดส่วนและเมื่อผ่านไปช่วงหนึ่ง ที่ทำให้ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีมากกว่าห้า ระดับคะแนนลดลงอย่างรวดเร็ว ให้ค่าระดับคะแนนเข้าใกล้ศูนย์ ภาพที่ 4.5

เมื่อค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีต่ำ (0 - 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร) ระดับคะแนนควรเป็นระดับคะแนนที่สูงที่สุด ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีหลังจาก 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตรจะลดลงเร็วกว่าช่วงแรก จนถึง 5.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีจะลดลงช้ากว่าและระดับคะแนนจะเข้าใกล้ศูนย์ จากลักษณะของกราฟให้รูปร่างที่เหมือนกับกราฟซิกมอย (sigmoid curve) โดยมีฟังก์ชันซิกมอย คือ

$$f(x) = \frac{1}{1+\exp[x]} \tag{4.5}$$

จากนั้นปรับค่าของฟังก์ชันซิกมอย f (x) เพื่อให้ใกล้เคียงกับเส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่ให้ค่ามากที่สุดคือ 0.9837 ได้ฟังก์ชันซิกมอยที่ปรับค่า คือ

$$f(x) = \frac{100}{1+\exp[0.6(x-2.5)]} \tag{4.6}$$

หลังจากนั้นต้องการที่จะกำหนดค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีที่มีค่า 0 มิลลิกรัมต่อลิตรให้มีระดับคะแนนเป็น 100 โดยใช้ฟังก์ชันของ f (x) หารด้วย ฟังก์ชันของ f (0) คูณด้วย 100

$$f(0) = \frac{100}{1+\exp(-1.5)} \tag{4.7}$$

สมการดัชนีย่อยของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีที่ได้ คือ

$$\text{ระดับคะแนน (BOD)} = \frac{f(x)}{f(0)} * 100 = \frac{1+\exp(-1.5)}{1+\exp[0.6(\text{BOD}-2.5)]} * 100 \quad (4.8)$$

สำหรับสมการที่ปรับค่าในรูปของซิกมอยมีจุดที่น่าสนใจ คือค่าคุณภาพน้ำของพารามิเตอร์ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีสามารถได้โดยไม่มีข้อจำกัด และสมการยังให้ข้อมูลที่ต่อเนื่องกัน

ภาพที่ 4.5
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (พ.ศ. 2550)

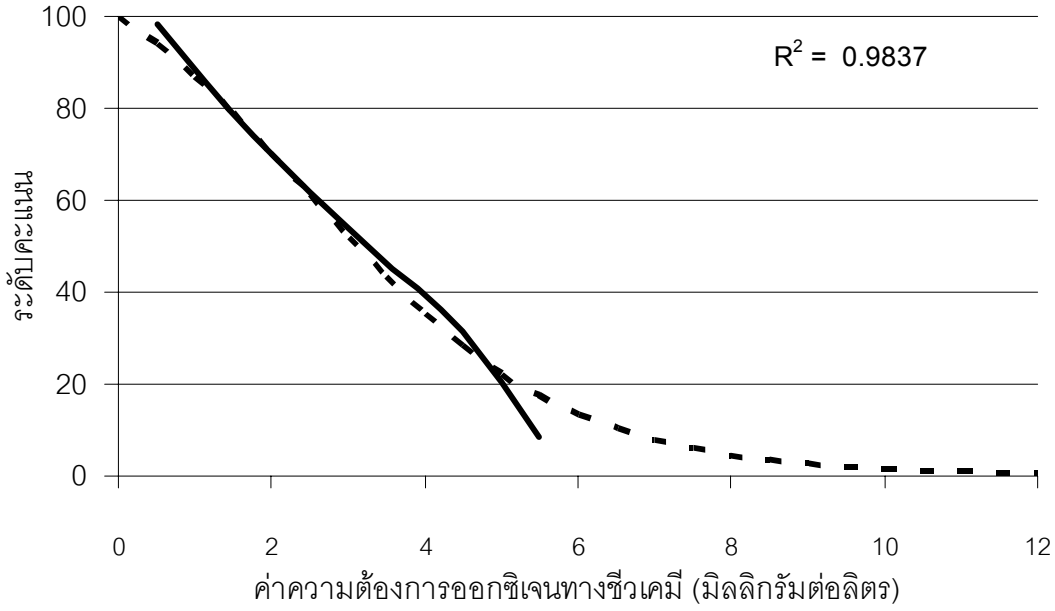

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

ค่าออกซิเจนละลายน้ำ

แบ่งช่วงคะแนนค่าออกซิเจนละลายน้ำจาก (< 4) ถึง (> 10) ออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 - 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามช่วงคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำน้อยกว่า 4 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่า 1.34 แบบสอบถามช่วงคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำ 6.5 ถึง 8.5 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีค่า 4.74 และปรับระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 เป็น 0 ถึง100 (ภาคผนวก ก 5.5) ลักษณะกราฟเมื่อค่าออกซิเจนละลายน้ำเพิ่มขึ้นจาก 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ระดับคะแนนจะเพิ่มขึ้นตามค่าออกซิเจนละลายน้ำจนถึงระดับคะแนนที่สูงที่สุด ซึ่งช่วงคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำอยู่ที่ 6.5 ถึง 8.5 มิลลิกรัมต่อลิตร แต่เมื่อค่าออกซิเจนละลายน้ำเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง คือ ค่าออกซิเจนละลายน้ำที่มากกว่า 8.5 มิลลิกรัมต่อลิตร จะให้ระดับคะแนนค่อยๆ ลดลง และเมื่อค่าออกซิเจนละลายน้ำมากกว่า 9 มิลลิกรัมต่อลิตร ระดับคะแนนจะลดลงอย่างรวดเร็วจนเข้าใกล้ศูนย์ ดังภาพที่ 4.6

คุณภาพน้ำที่มีค่าออกซิเจนละลายน้ำต่ำ จะมีระดับคะแนนต่ำ และเมื่อค่าออกซิเจนละลายน้ำมากขึ้นจะให้ระดับคะแนนเพิ่มขึ้นแต่ก็เพิ่มมาจนถึงจุดหนึ่งซึ่งถ้ามากกว่านั้นก็จะเกิดผลกระทบในทางลบได้ เช่นเดียวกัน จรินทร์ ทองเกษม (2550) ได้ให้ขอแนะนำจากการตอบแบบสอบถามว่า ถ้าค่าออกซิเจนละลายมากกว่า 10 มิลลิกรัมต่อลิตรอาจส่งผลให้เกิดยูโทรฟิเคชัน (eurtophication) ได้ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) = 0.9979 ให้ค่ามากที่สุด ได้สมการพหุนาม (polynomial)

$$\text{ระดับคะแนน (DO)} = - 0.0926\ DO^4 + 1.2703\ DO^3 - 3.6157\ DO^2 + 6.9062\ DO \quad (4.9)$$

เมื่อ DO คือ คุณภาพน้ำที่วิเคราะห์ได้

DO < 10.5 และ ถ้า

DO >10.5 ระดับคะแนนต้องเท่ากับ 0

ภาพที่ 4.6
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (พ.ศ. 2550)

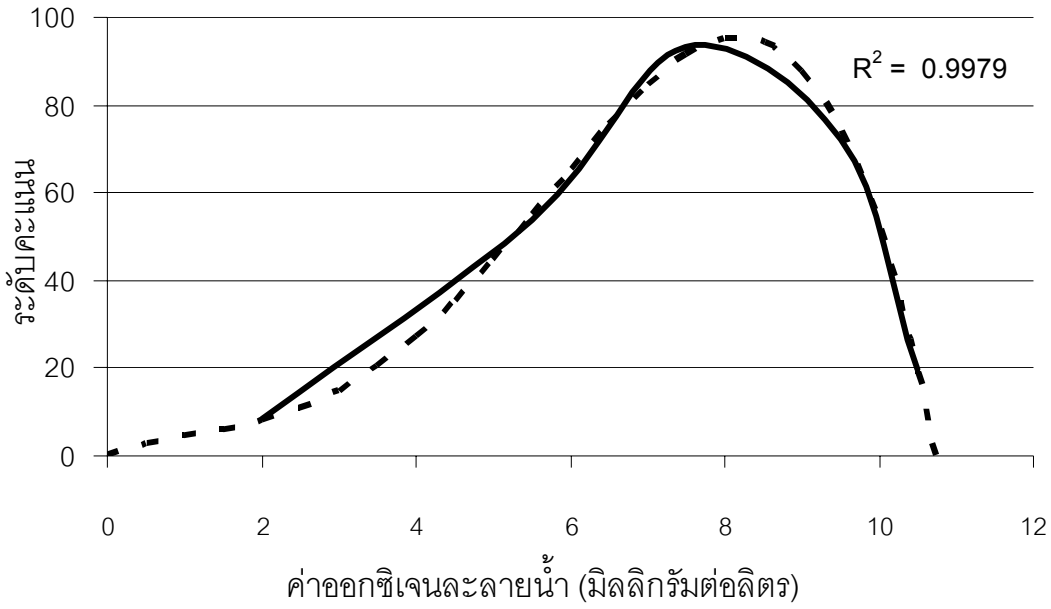

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยออกซิเจนละลายน้ำ

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

<u>ค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน</u>

แบ่งช่วงคะแนนค่าค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนจาก (0) ถึง (> 0. 5) ออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามช่วงคะแนนของค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน (> 0. 5) ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่า 1.12 แบบสอบถามช่วงคะแนนของค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน 0 ถึง 0.1 ได้ระดับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดมีค่า 4.86 และปรับระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 เป็น 0 ถึง 100 (ภาคผนวก ก 5.6)

ลักษณะของเส้นโค้งเฉลี่ยค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนที่ได้จากแบบสอบถาม ถ้าค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ ระดับคะแนนจะสูง และกราฟมีลักษณะพิเศษคือ ช่วงต้นระดับคะแนนจะค่อยๆ ลดลงและเมื่อผ่านไปช่วงหนึ่ง ค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนมากกว่า 0.25

มิลลิกรัมต่อลิตร ระดับคะแนนจะลดลงอย่างรวดเร็ว ๆ และเข้าใกล้ศูนย์ ภาพที่ 4.7 เมื่อค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนต่ำ (0.05 - 0.25 มิลลิกรัมต่อลิตร) ระดับคะแนนควรเป็นระดับคะแนนที่สูงที่สุด ค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนหลังจาก 0.25 มิลลิกรัมต่อลิตร จะลดลงเร็วกว่าช่วงแรก จนถึง 0.35 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจนจะลดลงช้ากว่าและระดับคะแนนจะเข้าใกล้ศูนย์ จากลักษณะของกราฟให้รูปร่างที่เหมือนกับกราฟซิกมอย (sigmoid curve) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุดเท่ากับ 0.9985 สมการที่ได้คือ

$$f(x) = \frac{100}{1+\exp[10(x-0.22)]} \tag{4.10}$$

$$f(0) = \frac{100}{1+\exp(-2.2)} \tag{4.11}$$

สมการดัชนีย่อยของแอมโมเนีย-ไนโตรเจน คือ

$$\text{ระดับคะแนน } (NH_3) = \frac{f(x)}{f(0)} * 100 = \frac{1+\exp(-2.2)}{1+\exp\left[10\left(NH_3 - 0.22\right)\right]} * 100 \tag{4.12}$$

เมื่อ NH_3 คือ คุณภาพน้ำที่วิเคราะห์ได้

ภาพที่ 4. 7
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ค่าแอมโมเนีย - ไนโตรเจน (พ.ศ. 2550)

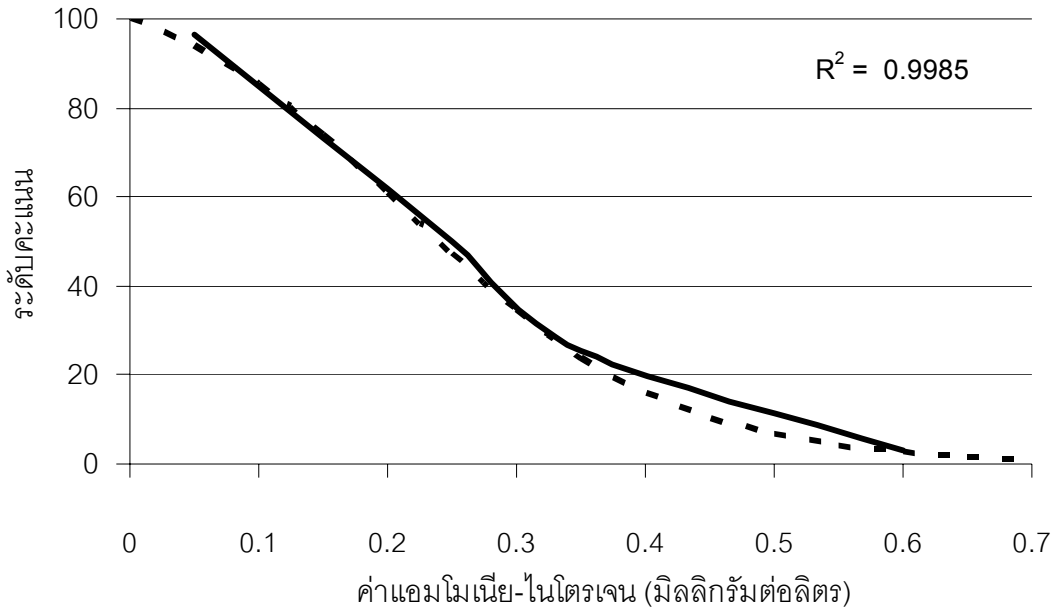

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยแอมโมเนีย-ไ นโตรเจน

———— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

<u>ค่าการนำไฟฟ้า</u>

ได้แบ่งช่วงคะแนนของค่าการนำไฟฟ้าออกเป็นห้าช่วงตั้งแต่ (< 100 ถึง > 400) รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (< 100) มีค่ามากที่สุดคือ 4.77 ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (> 400) มีค่าน้อยที่สุดคือ 1.29 และปรับระดับคะแนนเป็นจาก 0 ถึง100 ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่มากกว่า 50 คือ มีค่าการนำไฟฟ้าน้อยกว่า 300 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร ระดับคะแนนที่มากกว่า 80 คือ มีค่าการนำไฟฟ้าน้อยกว่า 200 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร (ภาคผนวก ก 6.7) ลักษณะเส้นโค้งค่าเฉลี่ยของกราฟของค่าการนำไฟฟ้าที่ได้จากแบบสอบถาม เมื่อค่าการนำไฟฟ้าเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 100 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร ไปจนถึงมากกว่า 400 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร ระดับคะแนนจะลดลงจากระดับคะแนนมากคือ

100 จนเข้าใกล้ศูนย์ ดังภาพที่ 4.8 สมการที่ให้ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุด เท่ากับ 0.9980 เป็นสมการถดถอย (Regression) คือ สมการ

$$\text{ระดับคะแนน (EC)} = - 0.2 \text{ (EC)} + 100 \qquad (4.13)$$

โดยมีเงื่อนไขว่า ค่าการนำไฟฟ้าต้องน้อยกว่า 500 (EC < 500)

ภาพที่ 4. 8
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ค่าการนำไฟฟ้า (พ.ศ. 2550)

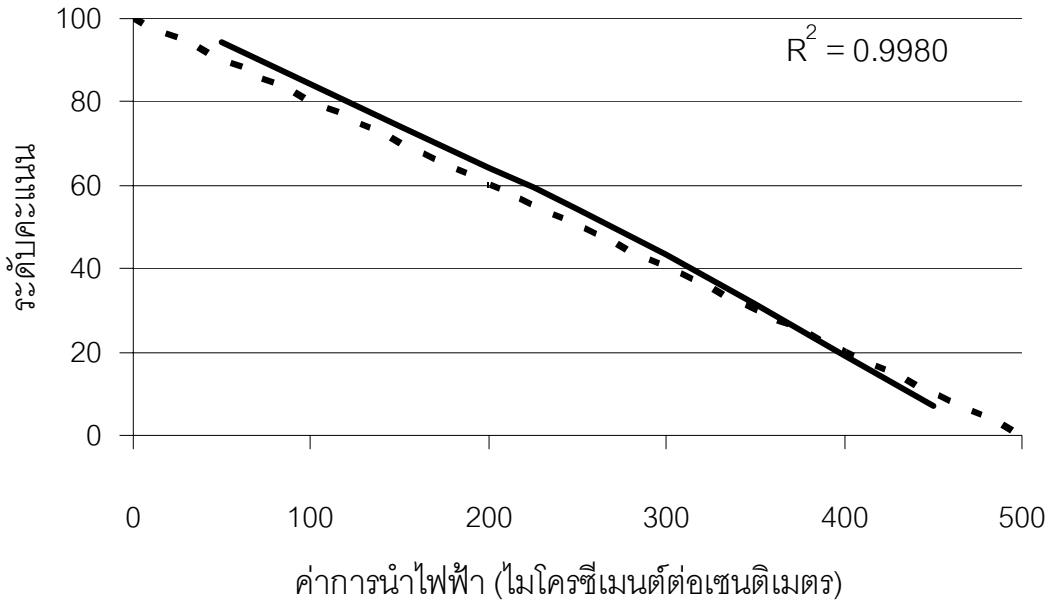

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยค่าการนำไฟฟ้า

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

ค่าของแข็งแขวนลอย

ได้แบ่งช่วงคะแนนของค่าของแข็งแขวนลอยออกเป็นห้าช่วง (< 10 ถึง > 40) รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (< 10) มีค่ามากที่สุดคือ 4.85 ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (> 40) มีค่าน้อยที่สุดคือ 1.31 และปรับระดับคะแนนเป็นจาก 0 ถึง100 (ภาคผนวก ก 5.8) ลักษณะของกราฟจะลดลงอย่างช้าๆ ในค่าของคะแนนที่น้อยกว่า 10 ถึง 25 หลังจากนั้นเมื่อค่าของแข็งแขวนลอยเพิ่มขั้นระดับคะแนนจะลดลงอย่างรวดเร็ว จาก 50 ถึง 30 คะแนน แต่หลังจากนั้นระดับคะแนนจะค่อยๆ ลดลง เมื่อค่าตะกอนแขวนลอยเพิ่มขึ้นจนระดับคะแนน เข้าใกล้ศูนย์ ดังภาพที่ 4.9

ลักษณะของกราฟเส้นโค้งค่าเฉลี่ยของแข็งแขวนลอยมีลักษณะเหมือนกับกราฟเส้นโค้งค่าเฉลี่ยความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีและกราฟเส้นโค้งค่าเฉลี่ยแอมโมเนีย-ไนโตรเจน ที่เป็นลักษณะของกราฟซิกมอย (sigmoid curve) ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุดเท่ากับ 0.9965 สมการที่ใช้ในการปรับค่าคือ

$$f(x) = \frac{100}{1+\exp\left(\frac{x-23}{10}\right)} \tag{4.14}$$

$$f(0) = \frac{100}{1+\exp(-2.3)} \tag{4.15}$$

สมการดัชนีย่อยของแข็งแขวนลอย คือ

$$\text{ระดับคะแนน (SS)} = \frac{f(x)}{f(0)} * 100 = \frac{1+\exp(-2.3)}{1+\exp\left(\frac{SS-23}{10}\right)} * 100 \tag{4.16}$$

ภาพที่ 4.9
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ของแข็งแขวนลอย (พ.ศ. 2550)

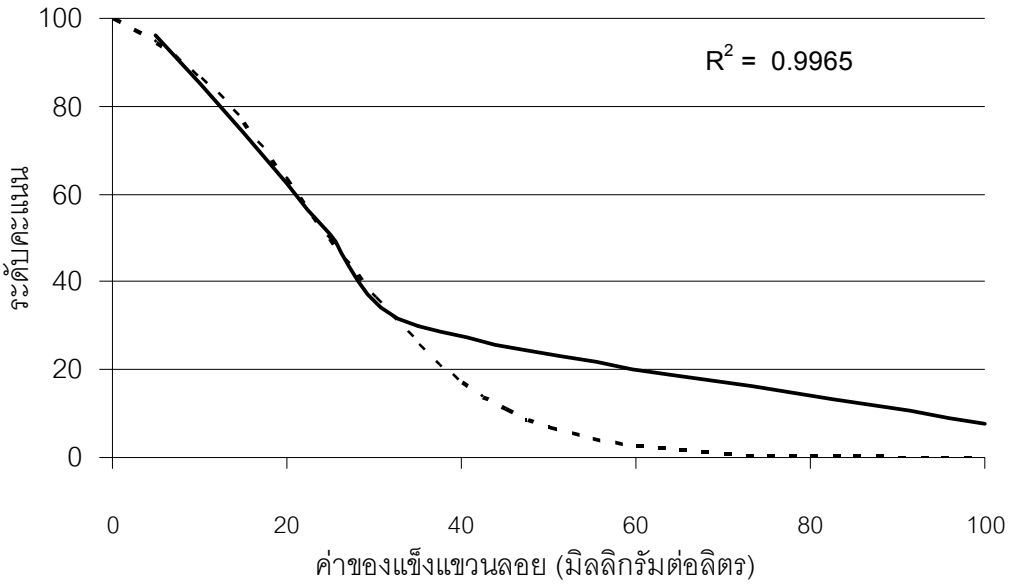

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยค่าของแข็งแขวนลอย

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

<u>ค่าของแข็งทั้งหมด</u>

ได้แบ่งช่วงคะแนนของค่าของแข็งทั้งหมดออกเป็นห้าช่วง รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำ มีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (< 100) มีค่ามากที่สุดคือ 4.85 ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (> 400) มีค่าน้อยที่สุดคือ 1.29 และปรับระดับคะแนนเป็นจาก 0 ถึง 100 (ภาคผนวก ก 5.9) ลักษณะของกราฟจะค่อยๆ ลดลงอย่างเป็นสัดส่วน ภาพที่ 4.10 ซึ่งคล้ายกับกราฟของ ค่าการนำไฟฟ้า สมการที่ให้ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุดเท่ากับ 0.9930 เป็นสมการถดถอย (Regression) คือสมการ

ระดับคะแนน (TS) = -0.1875 (TS) + 100 (4.17)

ภาพที่ 4.10

เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย

ค่าของแข็งทั้งหมด (พ.ศ. 2550)

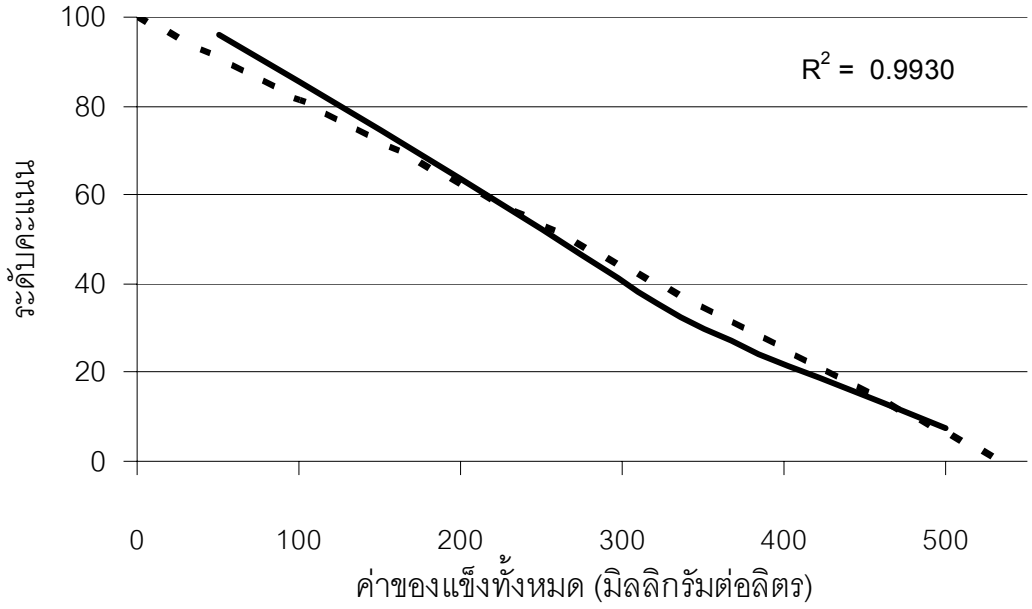

---------- เส้นโค้งสมการดัชนีย่อยของแข็งทั้งหมด

——— เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม

<u>ค่าความขุ่น</u>

ได้แบ่งช่วงคะแนนของค่าความขุ่นออกเป็นห้าช่วง (0 - 20) ถึง (> 100) รวมถึงระดับคะแนนที่แนะนำมีค่าเริ่มจาก 1 ถึง 5 ค่าเริ่มต้น 1 คือ เสื่อมโทรมมากที่สุด ถึงค่าสูงสุด คือ 5 ดีมาก ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (0 ถึง 20) มีค่ามากที่สุดคือ 4.88 ระดับคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามที่ (> 100) มีค่าน้อยที่สุดคือ 1.17 และปรับระดับคะแนนเป็นจาก 0 ถึง100 (ภาคผนวก ก 5.10) ลักษณะของกราฟระดับคะแนนจะลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อค่าความขุ่นเพิ่มขึ้น ดังภาพที่ 4.11 จากกราฟเส้นโค้งค่าเฉลี่ยที่ลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงแรกและต่อมาค่อยๆ ลดลง ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ที่มีค่ามากที่สุดเท่ากับ 0.9986

$$Tur = 100\exp\left[-\frac{9}{1000}\left(\frac{x^2}{100}+x\right)\right] \quad (4.18)$$

สมการดัชนีย่อยของค่าความขุ่น คือ สมการ 4.19 เมื่อ x คือ ค่าความขุ่นที่ได้จากการวิเคราะห์

$$\text{ระดับคะแนน (Tur)} = 100\exp\left[-\frac{9}{1000}\left(\frac{Tur^2}{100}+Tur\right)\right] \quad (4.19)$$

ภาพที่ 4.11
เส้นโค้งค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและเส้นโค้งดัชนีย่อย
ค่าความขุ่น (พ.ศ. 2550)

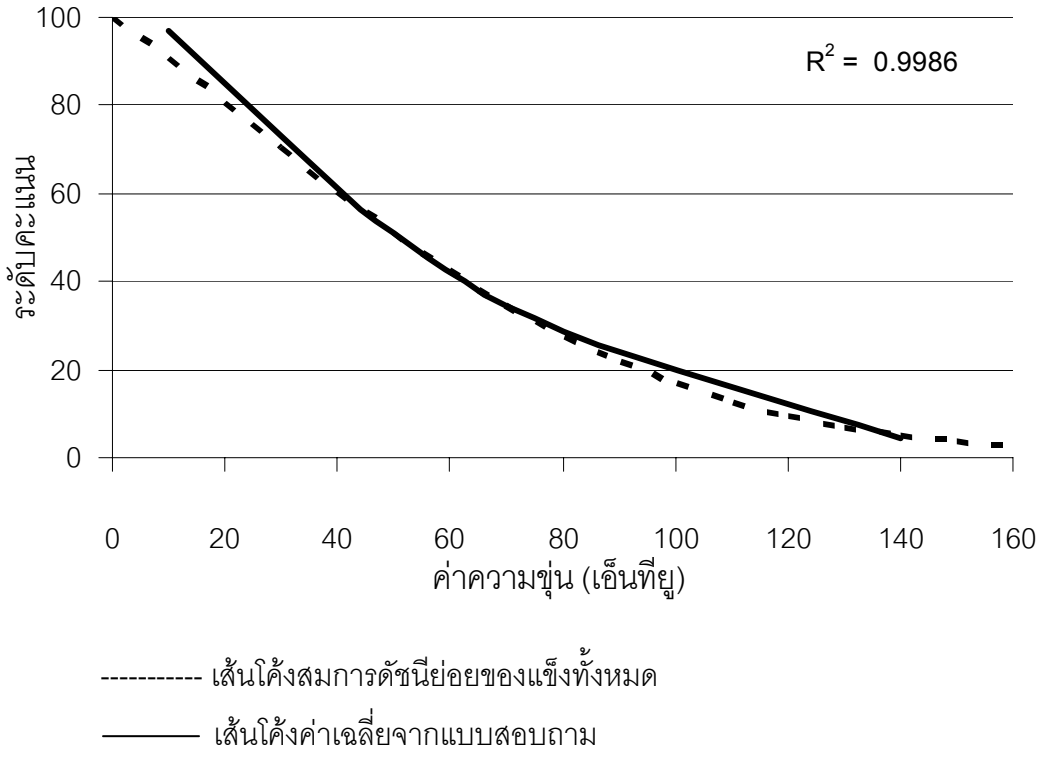

ตารางที่ 4.4

สมการดัชนีย่อยของแต่ละพารามิเตอร์

พารามิเตอร์	สมการดัชนีย่อยระดับคะแนนเท่ากับ	ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)
ค่าความเป็นกรด-เบส (pH)	300 * f(pH;μ;σ)	0.9809
ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส (PO_4^{3-}- P)	100 exp (-1.5 x PO_4^{2-})	0.9978
ไนเตรท-ไนโตรเจน (NO_3^-- N)	100 exp (-1.5 x NO_3^-)	0.9976
ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (BOD)	$\frac{1+\exp(-1.5)}{1+\exp[0.6(BOD-2.5)]} * 100$	0.9837
ออกซิเจนละลายน้ำ (DO)	-0.0926 DO^4 + 1.2703 DO^3 - 3.6157 DO^2 + 6.9062 DO	0.9979
แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (NH_3 - N)	$\frac{1+\exp(-2.2)}{1+\exp\left[10\left(NH_3^- - 0.22\right)\right]} * 100$	0.9985
ค่าการนำไฟฟ้า (EC)	- 0.2 EC + 100	0.9980
ของแข็งแขวนลอย (SS)	$\frac{1+\exp(-2.3)}{1+\exp\left(\frac{SS-23}{10}\right)} * 100$	0.9965
ของแข็งทั้งหมด (TS)	- 0.1875 TS + 100	0.9930
ค่าความขุ่น (Tur)	$100\exp\left[-\frac{9}{1000}\left(\frac{Tur^2}{100}+Tur\right)\right]$	0.9986
สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด	ไม่ได้ข้อมูลจากแบบสอบถาม	

ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางด้านกายภาพและเคมี

การศึกษาการใช้ดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) จากน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม กรณีศึกษาโครงการชลประทานห้วยทับเสลาใต้ จังหวัดอุทัยธานี เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านกายภาพและคุณภาพน้ำ จาก 45 สถานี ครอบคลุมพื้นที่ชลประทานทั้งคลองส่งน้ำ และ คลองระบายน้ำ โดยเก็บตัวอย่างน้ำทั้งหมด 4 วัน ระหว่างวันที่ 19 - 22 มกราคม พ.ศ. 2550 เป็นเดือนที่มีฝนตกน้อยที่สุดจากการสำรวจปริมาณน้ำฝนจากค่าเฉลี่ย 10 ปี แต่ยังมีการเพาะปลูก เนื่องจากเกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งชลประทานที่สอง

การศึกษาคุณภาพน้ำ ศึกษาพารามิเตอร์ที่สำคัญ ซึ่งคุณภาพน้ำด้านเคมี ได้แก่ ออกซิเจนละลายน้ำ (Dissolved Oxygen) ไนเตรท-ไนโตรเจน (NO_3^- -N) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี (Biochemical Oxygen Demand) แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (NH_3-N) ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส (PO_4^{3-}) และคุณภาพน้ำด้านกายภาพ ได้แก่ ความขุ่น (Turbidity) ค่าการนำไฟฟ้า (Conductivity) อุณหภูมิน้ำ (Water Temperature) ค่าความเป็นกรด-เบส (pH) ปริมาณของแข็งทั้งหมด (Total solids) ของแข็งแขวนลอย (Suspended solids) ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ (ตารางภาคผนวก ข 1)

ค่าความเป็นกรด-เบส (pH)

จากการวิเคราะห์คุณภาพน้ำใน พบว่าค่าความเป็นกรด-เบส มีค่าอยู่ในช่วง 5.59 – 9.71 สถานี ST01 ฝายขอนขังข่า มีค่าต่ำที่สุด จากการเก็บตัวอย่างน้ำในสถานีมีลักษณะเป็นคลองธรรมชาติ เป็นคลองระบายน้ำเช่นเดียวกัน มีผักบุ้งน้ำ ผักกระเฉดน้ำและผักตบชวาอยู่บนผิวน้ำ และยังมีชุมชนที่อยู่ในระยะ 200 เมตรจากคลอง สถานี ST 34 บ้านหนองเตย มีค่าความเป็นกรด - เบสมากที่สุด เก็บน้ำในคลองยืมพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแปลงนา ซึ่งข้าวอยู่ในช่วงกำลังเพาะปลูก การศึกษาของ ภาสกร สัทธานนท์ (2542) กล่าวว่า การที่ค่าความเป็นกรด - เบสมีค่าแตกต่างกันอาจเป็นได้ว่าเนื่องจากสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการชะล้างของดิน แต่มีความผันแปรกันน้อยมากในช่วงการเตรียมแปลง ระหว่างการเพาะปลูกและ ระหว่างการเก็บเกี่ยว การที่ค่าความเป็นกรด - เบสมีค่าต่ำและสูงเกี่ยวข้องกับกระบวนการสังเคราะห์แสง เนื่องจากกระบวนการสังเคราะห์แสง มีการนำเอาคาร์บอนไดออกไซด์ออกไป ทำให้ค่าความเป็นกรด - เบส มีค่าสูงขึ้น

และกระบวนการหายใจซึ่งเป็นการเพิ่มคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้ค่าความเป็นกรด – เบส มีค่าลดลง (ประมาณ พรหมสุทธิรักษ์, 2531)

ค่าการนำไฟฟ้า

จากการวิเคราะห์คุณภาพน้ำใน พบว่าค่าการนำไฟฟ้ามีค่าอยู่ในช่วง 104 – 414 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร สถานี ST 37 บ้านป่าพริก มีค่าต่ำที่สุด เก็บตัวอย่างน้ำเป็นคลองระบายน้ำ น้ำนิ่ง พื้นที่นาข้าวใกล้เคียงอยู่ในช่วงรอการเก็บเกี่ยว และสถานี ST 06 ฝายหนองจิกยาว มีค่าการนำไฟฟ้ามากที่สุด เก็บตัวอย่างน้ำด้านท้ายของฝาย พื้นที่ข้างคียงเป็นพื้นที่นาข้าวออกรวง และเป็นพื้นที่โล่งกว้างมีฝูงสัตว์ปล่อยอยู่ในพื้นที่ มีปริมาณน้ำน้อยมาก ซึ่งค่าการนำไฟฟ้าแสดงถึงการแตกตัวของประจุของสารเคมีในน้ำ (ณัฏฐา หังสพฤกษ์, 2547) ค่าการนำไฟฟ้าจำเพาะจะมีค่าใกล้เคียงกับปริมาณของแข็งทั้งหมดที่ละลายอยู่ในน้ำ (เปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต, 2538)

อุณหภูมิ

พบว่ามีค่าพิสัยอยู่ในช่วง 25 - 33 องศาเซลเซียส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.4 องศาเซลเซียส ซึ่งจากการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ พบว่าอุณหภูมิน้ำไม่แตกต่างกัน จากมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินกำหนดค่าอุณหภูมิให้เป็นไปตามธรรมชาติและอุณหภูมิของน้ำจะต้องไม่สูงกว่าอุณหภูมิตามธรรมชาติ คือ ไม่เกิน 3 องศาเซลเซียส โดยปกติอุณหภูมิของน้ำในแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำในประเทศไทยอยู่ระหว่าง 20 - 35 องศาเซลเซียส (เกษม จันทร์แก้ว, 2525)

ออกซิเจนละลายน้ำ

จากการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ พบว่าค่าออกซิเจนละลายน้ำมีค่าอยู่ในช่วง 0.9 - 8.9 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่สถานี ST 36 ฝายทับเสลามีค่าน้อยที่สุด เป็นที่ตั้งของฝายของหัวงาน เก็บน้ำเหนือฝาย น้ำเป็นน้ำขัง สถานี ST 34 บ้านหนองเตย มีค่ามากที่สุด เก็บน้ำในคลองยืมใกล้นาข้าวที่เป็นนาหว่านรอบๆ ผิวน้ำมีพืชน้ำ และสัตว์น้ำที่ลอยอยู่บนผิวน้ำ สีของน้ำเขียวอ่อน

ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี

จากการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ พบว่าค่าออกซิเจนละลายน้ำมีค่าอยู่ในช่วง 0.3 – 6.8 มิลลิกรัมต่อลิตร ที่สถานี ST 12 บ้านป่าพริก 2 มีค่าน้อยที่สุด ลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่นาข้าวทั้งสองฝั่งของคลอง เก็บน้ำในคลองธรรมชาติ น้ำจะมีปริมาณต่ำ ที่สถานี ST 29 บ้านหนองยาง มีค่า

มากที่สุด ลักษณะคลองเป็นคลองระบายน้ำไม่กว้าง มีขนาดเล็กใกล้พื้นที่นาข้าว ส่วนอีกด้านติดถนนเป็นคันกั้นระหว่างคลองส่งน้ำ สีของน้ำมีสีน้ำตาลเข้ม

ไนเตรท-ไนโตรเจน

สำหรับการใช้มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินเพื่อการเกษตร กำหนดค่าไนเตรทไนโตรเจนว่า ไม่เกินกว่า 5 มิลลิกรัมต่อลิตร คุณภาพน้ำที่วิเคราะห์ในพื้นที่มีค่าพิสัยอยู่ในช่วง 0.04 - 0.24 มิลลิกรัมต่อลิตร สถานี ST15 บ้านหนองสระ มีค่าน้อยที่สุด เป็นคลองระบายน้ำ ส่วนสถานี ST 06 ฝายหนองจิกยาว บ้านหนองจิกยาว อำเภอทัพทัน มีค่ามากที่สุด พื้นที่เก็บตัวอย่างน้ำในด้านท้ายของฝายพื้นที่รอบๆ เป็นพื้นที่นาข้าวซึ่งออกรวงแล้ว และเป็นทุ่งโล่งกว้างมีสัตว์เลี้ยง (ควาย) มีปริมาณน้ำน้อย เป็นสถานีที่มีค่าการนำไฟฟ้า และค่าของแข็งละลายน้ำทั้งหมดมากที่สุด ไนเตรทเป็นสารตัวสุดท้ายจากการออกซิเดชันของไนโตรเจน ส่วนใหญ่มาจากสารอินทรีย์ที่เน่าเปื่อย และปุ๋ย (มั่นสิน ตัณฑุลเวศน์, 2537) และในแหล่งน้ำธรรมชาติจะพบกำหนดค่าไนเตรทไนโตรเจนประมาณ 0.3 มิลลิกรัมต่อลิตร ถ้าในแหล่งน้ำที่มีไนเตรทมากอาจทำให้เกิดการเพิ่มประชากรของพืชน้ำอย่างรวดเร็ว (ยูโทรฟิเคชัน) และเป็นเหตุที่ทำให้สัตว์น้ำได้รับผลกระทบจากการลดปริมาณของออกซิเจนในเวลากลางคืน (เปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต, 2538)

ฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส

พบว่าค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัสมีค่าพิสัยอยู่ในช่วง 0.07 - 0.40 มิลลิกรัมต่อลิตร สถานี ST 36 ฝายทับเสลา มีค่าฟอสเฟต - ฟอสฟอรัสมากที่สุด เก็บน้ำเหนือฝาย เวลา 8.25 นาฬิกา เนื่องจากเป็นฝายเก็บน้ำที่เป็นน้ำขังและมีการปล่อยน้ำที่ใช้แล้วออกจากบ้านเรือน เพราะว่ามีชุมชนข้างๆ คลองส่งน้ำเหนือฝายขึ้นไปเป็นระยะ และเป็นไปได้ว่าเมื่อคืนที่ผ่านมาก่อนเก็บน้ำมีฝนตกลงมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพอใจ ศรีสุวัฒนาสกุล (2549) ที่พบว่าเมื่อฝนตกทำให้เกิดการชะล้างพัดพาดินซึ่งมีฟอสเฟต - ฟอสฟอรัสลงมาสู่แหล่งน้ำ และสอดคล้องกับมาลี (2528) อ้างถึงใน ภาสกร สัทธานนท์ (2542) ว่าคนทั่วไปอาจคิดว่าฟอสฟอรัสในแหล่งน้ำส่วนใหญ่มาจากปุ๋ยฟอสเฟตที่ชาวสวนรดต้นไม้ แต่ที่จริงแล้วฟอสเฟตไม่เหมือนไนเตรทเพราะไม่ละลายน้ำ ฟอสเฟตยังคงอยู่ในรูปปุ๋ยจึงมีส่วนน้อยที่หายไป ดังนั้นฟอสเฟตส่วนใหญ่ในแหล่งน้ำจึงมาจากผงซักฟอก ไมตรี ดวงสวัสดิ์และจารุวรรณ สมศิริ (2528) กล่าวว่าอย่างไรก็ตามปริมาณฟอสฟอรัสในน้ำไม่ได้เป็นสารมลพิษที่จะทำอันตรายต่อสัตว์น้ำ เพียงแต่เป็นตัวการให้เกิด ยูโทรฟิเคชั่น เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในแหล่งน้ำนั้นในการควบคุมและป้องกัน

การเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ จึงกำหนดมาตรฐานไว้โดยไม่ควรมีปริมาณฟอสฟอรัสเกิน 0.03 มิลลิกรัมต่อลิตร ในแหล่งน้ำที่มีปัญหามลพิษ จะมีปริมาณฟอสฟอรัสสูงกว่า 0.6 มิลลิกรัมต่อลิตร

สถานี ST 23 บ้านหนองกระทุ่มฟอสเฟต - ฟอสฟอรัสมีค่าน้อยที่สุด เป็นของพื้นที่หมู่ 7 ต.หนองกลางดง อ.ทัพทัน ซึ่งเรียกลำห้วยนี้ว่าตะกุดเป็นคลองธรรมชาติ ไม่มีแหล่งชุมชนที่ตั้งในเขตใกล้ ๆ พื้นที่คลอง มีพืชที่ขึ้นตามสองฝั่งคลองตลอดความยาวและหนาแน่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของของพอใจ ศรีสุวัฒนาสกุล (2549) ที่พบว่าพืชน้ำเหล่านี้อาจนำฟอสเฟตไปใช้ในการเจริญเติบโต เมื่อข้ามถนนดินแดงทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าวออกรวงสีเหลืองผืนใหญ่ ที่รอการเก็บเกี่ยว ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ายังไม่มีกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ส่งผลต่อการพัดพาตะกอนต่าง ๆ ลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้ค่าฟอสเฟต - ฟอสฟอรัสต่ำ

<u>แอมโมเนีย-ไนโตรเจน</u>

มีค่าพิสัยอยู่ในช่วง 0.03 - 0.36 มิลลิกรัมต่อลิตร สถานี ST 04 ฝายศาลเจ้าปู่มีค่าต่ำที่สุดเป็นคลองน้ำธรรมชาติ ที่มีปริมาณน้ำมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเปี่ยมศักดิ์ เมนะเศวต (2533) และ พอใจ ศรีสุวัฒนาสกุล (2549) ที่พบว่า แหล่งน้ำที่ปริมาณน้ำมากและแหล่งน้ำที่มีขนาดใหญ่ มีโอกาสสูงที่ทำให้เกิดการเจือจางความเข้มข้นของแอมโมเนีย - ไนโตรเจน โดยพื้นที่ของทั้งสองฝั่งเป็นพื้นที่นาข้าว ขอบตลิ่งของคลองมีต้นไม้เล็กตลอดความยาวคลอง ส่วนสถานีที่มีค่าแอมโมเนีย – ไนโตรเจนมากที่สุดคือ สถานี ST 27 บ้านวังพลับ เป็นคลองธรรมชาติ ปริมาณน้ำน้อย ตลิ่งคลองปกคลุมด้วยต้นไผ่หนาแน่นทั้งสองฝั่ง แสงสามารถส่องผ่านได้น้อย ส่วนพื้นที่รอบๆ เป็นพื้นที่นาข้าวออกรวงสีเหลือง

<u>ความขุ่น</u>

มีค่าพิสัยอยู่ในช่วง 7 - 126 เอ็นทียู (NTU) สถานี ST 03 บ้านหนองเค้าและสถานี ST 11 บ้านป่าพริก 1 มีค่าต่ำที่สุด สถานี ST 03 บ้านหนองเค้า เป็นคลองส่งน้ำ ในคลองมีปริมาณน้ำน้อยมาก เหมือนน้ำที่ขังอยู่ และสถานี ST 11 บ้านป่าพริก 1 เป็นคลองธรรมชาติ มีขนาดกว้าง แต่ปริมาณน้ำต่ำ ไม่มีบ้านเรือนใกล้เคียง สถานี ST 33 มีค่ามากที่สุด เก็บน้ำในคลองส่งน้ำที่มีปริมาณน้ำมาก มีคลองเชื่อมเพื่อให้น้ำไหลเข้าสู่พื้นที่นาข้าวและน้ำจากนาข้าวยังสามารถระบายลงสู่คลอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 40 เอ็นทียู (NTU) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 32.4

ของแข็งทั้งหมด

มีค่าพิสัยตั้งแต่ 123 – 454 มิลลิกรัมต่อลิตร สถานี ST 45 บ้านบ่อทับใต้ มีค่าต่ำที่สุด เก็บน้ำที่คลองระบายน้ำ ที่มีปริมาณน้ำมาก โดยพื้นที่ติดกับคลองติดพื้นที่นาข้าวที่ออกรวงและมีต้นไม้ที่ขึ้นอยู่รอบๆ คลองในอีกฝั่งหนึ่ง ไม่พบบ้านเรือน ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ อาจจะเป็นได้ว่ายังไม่มีการทำกิจกรรมใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อน้ำในคลองเช่น การใช้น้ำเพื่อการเกษตร สถานี ST 06 ฝายหนองจิกยาว เป็นฝายที่สร้างเมื่อปีพ.ศ. 2546 พร้อมคลองส่งน้ำยาว 200 เมตร เป็นสถานีที่มีค่าของแข็งทั้งหมดมากที่สุด มีปริมาณน้ำต่ำ

ของแข็งแขวนลอย

มีค่าพิสัยตั้งแต่ 5 – 133 มิลลิกรัมต่อลิตร สถานี ST 11 บ้านป่าพริก 1 มีค่าต่ำที่สุด เป็นคลองธรรมชาติ มีขนาดกว้างแต่ปริมาณน้ำต่ำ ไม่มีบ้านเรือนใกล้เคียง นิวัติ เรืองพานิช (2547) กล่าวเสริมว่า รากต้นไม้และเศษไม้ที่ร่วงหล่นปกคลุมหน้าดินจะเป็นตัวช่วยยึดเหนี่ยวเม็ดดินไว้ป้องกันมิให้เกิดการพังทลายโดยง่าย เพื่อลดความเข้มข้นของตะกอน ในสถานี ST 09 บ้านหนองจอก 2 มีค่ามากที่สุด ปริมาณน้ำพอสมควร ลักษณะของน้ำมีสีขุ่นอย่างชัดเจน เป็นคลองสายใหญ่ฝั่งซ้าย ขนาดคลองส่งน้ำจะกว้างมากกว่าช่วงต้นๆ มีการพังทลายของตลิ่งคอนกรีต ซึ่งสอดคล้องกับนิพนธ์ ตั้งธรรม (2527) ที่กล่าวว่าเมื่อความลาดเทมากขึ้น อัตราการพังทลายดินก็มากขึ้น เกิดการแตกตัวของเม็ดดินและง่ายต่อการพัดตะกอนลงสู่แหล่งน้ำ และจากลักษณะของพื้นที่ระดับของน้ำจากคลองระบายและคลองส่งน้ำมีระดับน้ำเดียวกัน การพังของตลิ่งคลองส่งน้ำอาจเป็นปัจจัยในการเพิ่มของแข็งแขวนลอยในแหล่งน้ำ มีบ้านอยู่หนึ่งหลังคาเรือนใช้แหล่งน้ำเดียวกัน

ความสัมพันธ์ของคุณภาพน้ำความสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation)

จากการทดสอบโดยใช้ความสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation) ค่าสัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ (r) กับคุณภาพน้ำในพื้นที่โครงการ ฯ (ตารางภาคผนวก ข 2) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 พบว่า (1) ค่าความเป็นกรด-เบสกับพารามิเตอร์ออกซิเจนละลายน้ำ อุณหภูมิ และความขุ่น (2) ค่าการนำไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กับไนเตรท ของแข็งทั้งหมดและ ของแข็งทั้งหมดที่ละลายน้ำได้ (3) ออกซิเจนละลายน้ำความสัมพันธ์กับอุณหภูมิ และความขุ่น (4) ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมีมีความสัมพันธ์กับ ของแข็งแขวนลอย (5) ไนเตรทมีความสัมพันธ์กับของแข็งทั้งหมดและ ของแข็งทั้งหมดที่ละลายน้ำได้ (6) ของแข็งทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับของแข็งทั้งหมดที่ละลายน้ำได้ และของแข็งแขวนลอย โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ

ความสัมพันธ์ของคลองระบายน้ำของ 22 สถานี ในพื้นที่โครงการฯ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่าอุณหภูมิ มีความสัมพันธ์กับระยะทางอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากต้นน้ำจะมีร่มของต้นไม้มากกว่าท้ายน้ำที่เป็นพื้นที่นาข้าว และคุณภาพน้ำในพื้นที่โครงการชลประทานทับเสลาใต้ของคลองส่งน้ำมีคุณภาพน้ำที่ดีกว่าคุณภาพน้ำของของระบายน้ำ (Hungspreug, Chooaksorn and Sudcha, 2007)

ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร (พื้นที่เพาะปลูก)

เมื่อได้วิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อให้ได้ค่าน้ำหนักของแต่ละพารามิเตอร์และระดับความสำคัญของแต่ละพารามิเตอร์ที่จะนำค่าทั้งสองรวมกันเป็นค่าเดียวจากสมการของ Ved et al. (1990)

$$WQI=\sum_{i=1}^{n} w_i \, I_i \qquad (4.20)$$

เมื่อ WQI คือ ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร (พื้นที่เพาะปลูก)

w_i คือ น้ำหนักตามระดับสำคัญของแต่ละพารามิเตอร์ (i = ถึง n)

I_i คือ ระดับคะแนนที่ได้จากสมการดัชนีย่อยของแต่ละพารามิเตอร์ (i = ถึง n)

n คือ คุณภาพน้ำที่ใช้คำนวณทั้งหมด

จากตารางที่ 4.1 เมื่อใช้ 13 พารามิเตอร์ และค่าน้ำหนักที่ได้จากแบบสอบถาม แทนค่าลงในสมการ 4.20 ได้สมการดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร คือสมการที่ 4.21 ซึ่งค่า Sub index weight (w_i) ได้จากแบบสอบถามชุดที่หนึ่งที่ตอบกลับมา (ตารางที่ 4.1และตารางที่ 4.2)

$$\begin{aligned} WQI\ (Agr_{13}) = {} & 0.102\ (pH) + 0.100\ (TOrCl) + 0.088\ (PO_4^{3-}) + 0.088\ (NO_3^{-}) + \\ & 0.083\ (BOD) + 0.082\ (DO) + 0.082\ (NH_3) + 0.068\ (EC) + \\ & 0.064\ (SS) + 0.063\ (FCB) + 0.061\ (TCB) + 0.060\ (TS) + \\ & 0.059\ (Tur) \end{aligned} \qquad (4.21)$$

เมื่อ

WQI (Agr_{13})	คือ	ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (คะแนน)
TOrCl	คือ	ระดับคะแนนของค่าสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด
pH	คือ	ระดับคะแนนของค่าความเป็นกรด - เบส
PO_4^{3-}	คือ	ระดับคะแนนของค่าฟอสเฟต - ฟอสฟอรัส
NO_3^-	คือ	ระดับคะแนนของค่าไนเตรท - ไนโตรเจน
BOD	คือ	ระดับคะแนนของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี
DO	คือ	ระดับคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำ
NH_3	คือ	ระดับคะแนนของค่าแอมโมเนีย - ไนโตรเจน
EC	คือ	ระดับคะแนนของค่าการนำไฟฟ้า
FCB	คือ	ระดับคะแนนของค่าฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย
TCB	คือ	ระดับคะแนนของค่าโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด
SS	คือ	ระดับคะแนนของค่าของแข็งแขวนลอย
TS	คือ	ระดับคะแนนของค่าของแข็งทั้งหมด
Tur	คือ	ระดับคะแนนของค่าความขุ่น

การวิเคราะห์พารามิเตอร์ สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด 10 สถานี พบว่าไม่สามารถวัดค่าได้ (Not Detected) อาจเป็นว่ามีค่าน้อยกว่า 0.003 มิลลิกรัมต่อลิตร จากตารางที่ 4.3 นำค่า Sub index weight (w_i) คูณกับค่าของพารามิเตอร์ (I_i) ได้ดังสมการที่ 4.22 จากค่า Sub index weight (w_i) 10 พารามิเตอร์ที่ได้จากแบบสอบถาม โดยลดพารามิเตอร์ลงไป 3 พารามิเตอร์คือ สารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีนทั้งหมด ฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย และโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด จากสมการที่ได้พบว่า เมื่อลดปริมาณพารามิเตอร์ลงไป ทำให้ค่าน้ำหนักที่ได้เพิ่มมากขึ้น นั่นคือ พารามิเตอร์ที่ได้ยิ่งมีความสำคัญเพิ่มขึ้น

$$\begin{aligned} WQI\ (Agr_{10}) = {} & 0.132\ (pH) + 0.113\ (PO_4^{3-}) + 0.113\ (NO_3^-) + 0.107\ (BOD) + \\ & 0.106\ (DO) + 0.106\ (NH_3) + 0.087\ (EC) + 0.082\ (SS) + \\ & 0.078\ (TS) + 0.076\ (Tur) \end{aligned} \qquad (4.22)$$

เมื่อ

WQI (Agr_{10})	คือ	ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (คะแนน)
pH	คือ	ระดับคะแนนของค่าความเป็นกรด-เบส
PO_4^{3-}	คือ	ระดับคะแนนของค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส
NO_3^-	คือ	ระดับคะแนนของค่าไนเตรท-ไนโตรเจน
BOD	คือ	ระดับคะแนนของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี
DO	คือ	ระดับคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำ
NH_3	คือ	ระดับคะแนนของค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน
EC	คือ	ระดับคะแนนของค่าการนำไฟฟ้า
SS	คือ	ระดับคะแนนของค่าของแข็งแขวนลอย
TS	คือ	ระดับคะแนนของค่าของแข็งทั้งหมด
Tur	คือ	ระดับคะแนนของค่าความขุ่น

สมการที่ 4.22 ค่าที่ได้จากสมการดัชนีย่อยของแต่ละพารามิเตอร์ นำมาคูณกับค่าน้ำหนัก (ภาคผนวก ค 1) ซึ่งจาก แผนที่ 4.1 - แผนที่ 4.10 ดัชนีคุณภาพน้ำของแต่ละพารามิเตอร์ พบว่าดัชนีคุณภาพน้ำทั้ง 45 สถานี (ตารางที่ 4.5 และแผนที่ 4.11)

สถานีที่มีคะแนนดัชนีคุณภาพน้ำต่ำที่สุดเท่ากับ 50.89 คะแนน คือ สถานี ST 02 บ้านท่าชะอม ตำบลเขากวางทอง อำเภอหนองฉาง ซึ่งพารามิเตอร์ที่ทำให้ดัชนีคุณภาพน้ำที่ได้มีคะแนนต่ำ คือ ออกซิเจนละลายน้ำ ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี การนำไฟฟ้า และของแข็งแขวนลอย ลักษณะของจุดเก็บตัวอย่างเป็นคลองระบาย อยู่ที่กิโลเมตร 4.590 ต่อจากฝายทับเสลา เป็นต้นแม่น้ำที่เริ่มเข้ามาในพื้นที่ของโครงการชลประทานฯ มีชุมชนในระยะ 200 เมตร และติดกับพื้นที่นาข้าว น้ำมีปริมาณน้อย ผักบุ้งน้ำลอยปกคลุมอยู่บนผิวน้ำ รวมทั้งต้นไม้ใหญ่ที่มีรากบางส่วนอยู่ในแหล่งน้ำ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม เทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำ เป็นประเภท 4 ได้แก่ แหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถเป็นประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อน และเพื่อการอุตสาหกรรม สถานีที่มีคะแนนมากที่สุดเท่ากับ 79.95 คะแนน คือ สถานี ST 45 บ้านบ่อทับใต้ เป็นสถานีที่อยู่ตอนท้ายของพื้นที่โครงการฯ ออกซิเจนละลายน้ำมีคะแนนต่ำ ลักษณะของจุดเก็บตัวอย่างเป็นคลองระบายน้ำ มีปริมาณน้ำมาก คลองติดกับนาข้าว

ที่ออกรวงเหลือง มีพื้นที่ชุมชนในระยะไกล ประมาณ 500 เมตร ห่างจากถนนใหญ่ 200 เมตร คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี เทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำเป็นแหล่งน้ำประเภท 2 แหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภทและ สามารถเป็นประโยชน์เพื่อ การอุปโภคและบริโภค โดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน เพื่อการอนุรักษ์สัตว์น้ำ เพื่อการประมง และเพื่อการว่ายน้ำและกีฬาทางน้ำ

ค่าดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตรในพื้นที่โครงการชลประทานทับเสลาใต้ เท่ากับ 66.53 คะแนน เมื่อเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้และเทียบได้กับคุณภาพน้ำประเภทที่ 3 แหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถเป็นประโยชน์เพื่อ การอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อน และเพื่อการเกษตร จากระยะทางตั้งแต่น้ำเข้ามาในพื้นที่โครงการชลประทานทับเสลาใต้ พารามิเตอร์ที่มีปัญหาในพื้นที่โครงการฯ คือ ค่าออกซิเจนละลายน้ำ มีความแปรปรวนมากในพื้นที่ ซึ่งตามมาตรฐานของแหล่งน้ำผิวดิน ต้องมีค่าออกซิเจนละลายน้ำ ไม่น้อยกว่า 6 มิลลิกรัมต่อลิตร เมื่อเทียบกับแหล่งน้ำประเภทที่ 2 และมีค่าออกซิเจนละลายน้ำ ไม่น้อยกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร เมื่อเทียบกับแหล่งน้ำประเภทที่ 3

ตารางที่ 4.5

ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร

สถานี	ชื่อ	ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร	มาตรฐานคุณภาพน้ำประเภทที่
ST01	ฝายขอนขังข่า	67.84	3
ST02	บ้านท่าชะอม	50.89	4
ST03	บ้านหนองเค้า	72.72	2
ST04	ฝายศาลเจ้าปู่	71.06	2
ST05	บ้านถนนใหม่	66.5	3
ST06	ฝายหนองจิกยาว	64.92	3
ST07	บ้านโป่งตะคลอง	64.64	3
ST08	บ้านหนองจอก1	71.34	2
ST09	บ้านหนองจอก2	52.99	4
ST10	บ้านตากรุด	63.82	3
ST11	บ้านป่าพริก	75.1	2
ST12	บ้านป่าพริก2	71.66	2
ST13	ฝายหนองนกยูง	69.42	3
ST14	ฝายหนองกระทุ่ม	74.31	2
ST15	บ้านหนองสระ	71.2	2
ST16	ฝายหนองโรง	74.73	2
ST17	ฝายใหม่	74.22	2
ST18	ฝายหนองสระ	67.18	3
ST19	ฝายกำนันเอี้ยง	71.89	2
ST20	ฝายตะกรุด	71.49	2
ST21	ฝายตาติ่ง	77.95	2
ST22	ฝายตาไพ	73.2	2
ST23	บ้านหนองกระทุ่ม	72.5	2
ST24	ฝายผู้ใหญ่เฉวียง	74.19	2

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร

สถานี	ชื่อ	ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตร	มาตรฐานคุณภาพน้ำประเภทที่
ST25	ฝายตะโก	53.47	4
ST26	บ้านหนองเต่า	56.23	4
ST27	บ้านวังพลับ	57.58	4
ST28	ฝายบ่อมาตร	71.64	2
ST29	บ้านหนองยาง	67.15	3
ST30	บ้านหนองหมอ	61.64	3
ST31	บ้านดงตะเคียน	66.03	3
ST32	บ้านหนองอีเพลิน	61.46	3
ST33	บ้านล่อมเสือโฮก	52.95	4
ST34	บ้านหนองเตย	65.2	3
ST35	บ้านเกาะตาช้าง	51.07	4
ST36	ฝายทับเสลา	56.97	4
ST37	บ้านป่าพริก3	56.08	4
ST38	บ้านหนองเรือตะโกลน	72.69	2
ST39	บ้านหนองโมก	59.22	4
ST40	บ้านทุ่งหลวง	61.94	3
ST41	บ้านหนองจิกยาว	74.61	2
ST42	บ้านหนองค้า	70.34	2
ST43	บ้านสวนม่วง	59.81	4
ST44	บ้านหนองหม้อแกง	71.96	2
ST45	บ้านบ่อทับใต้	79.95	2
	ค่าเฉลี่ย	66.53	3
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7.79	
	ค่าต่ำสุด	50.89	
	ค่าสูงสุด	79.95	

แผนที่ 4.1
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าความเป็นกรด-เบส

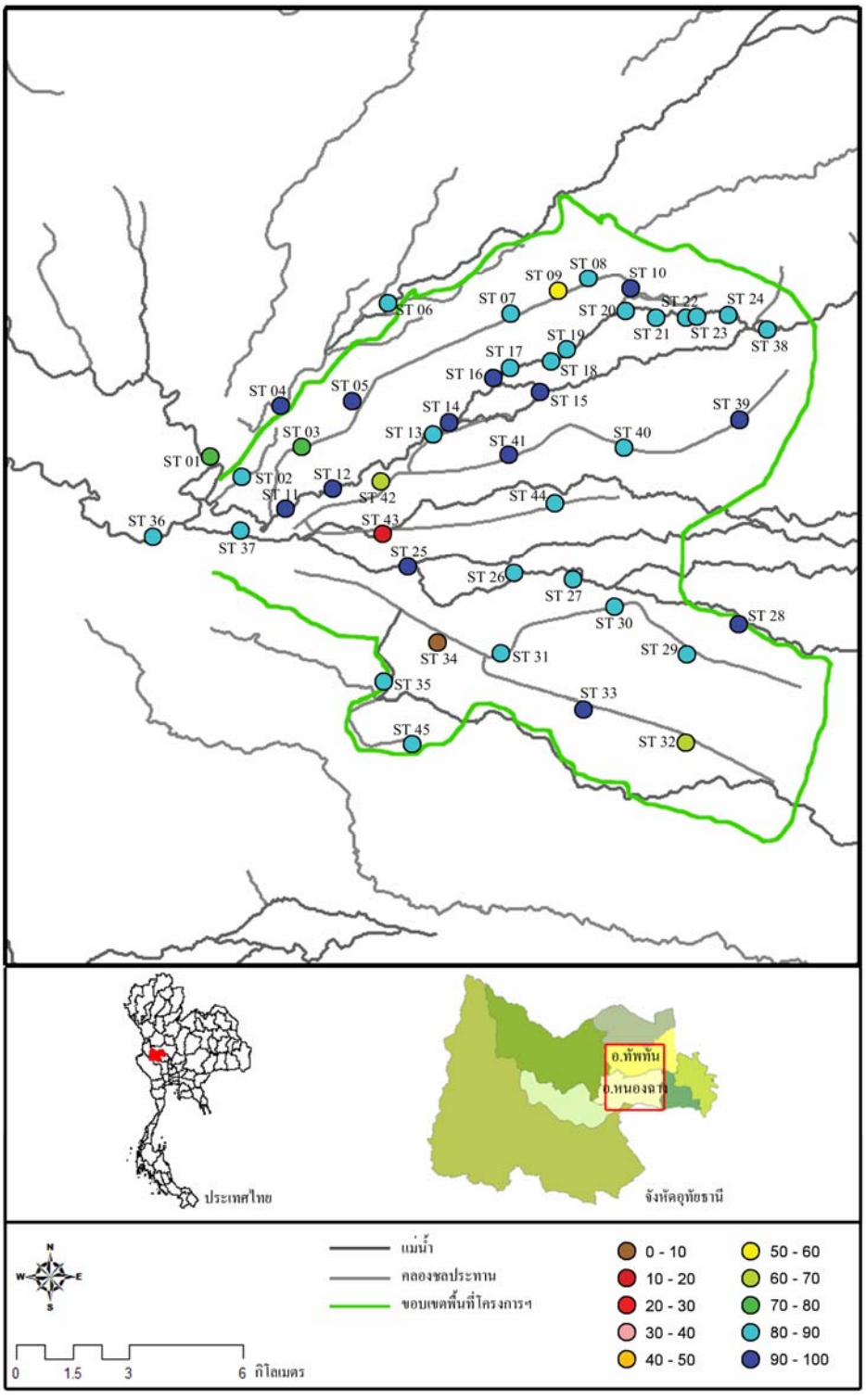

แผนที่ 4.2
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าฟอสเฟต

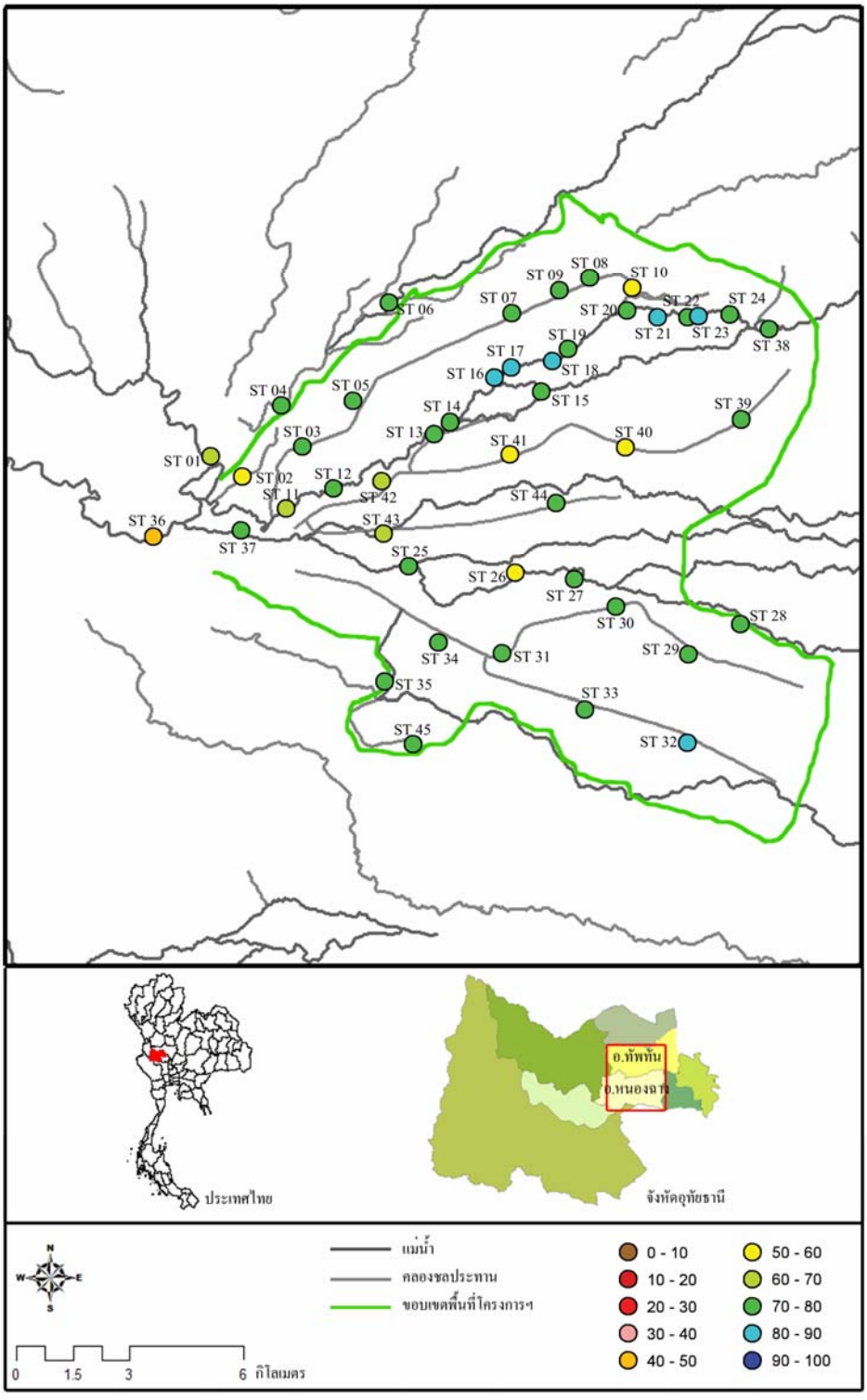

แผนที่ 4.3
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าไนเตรท

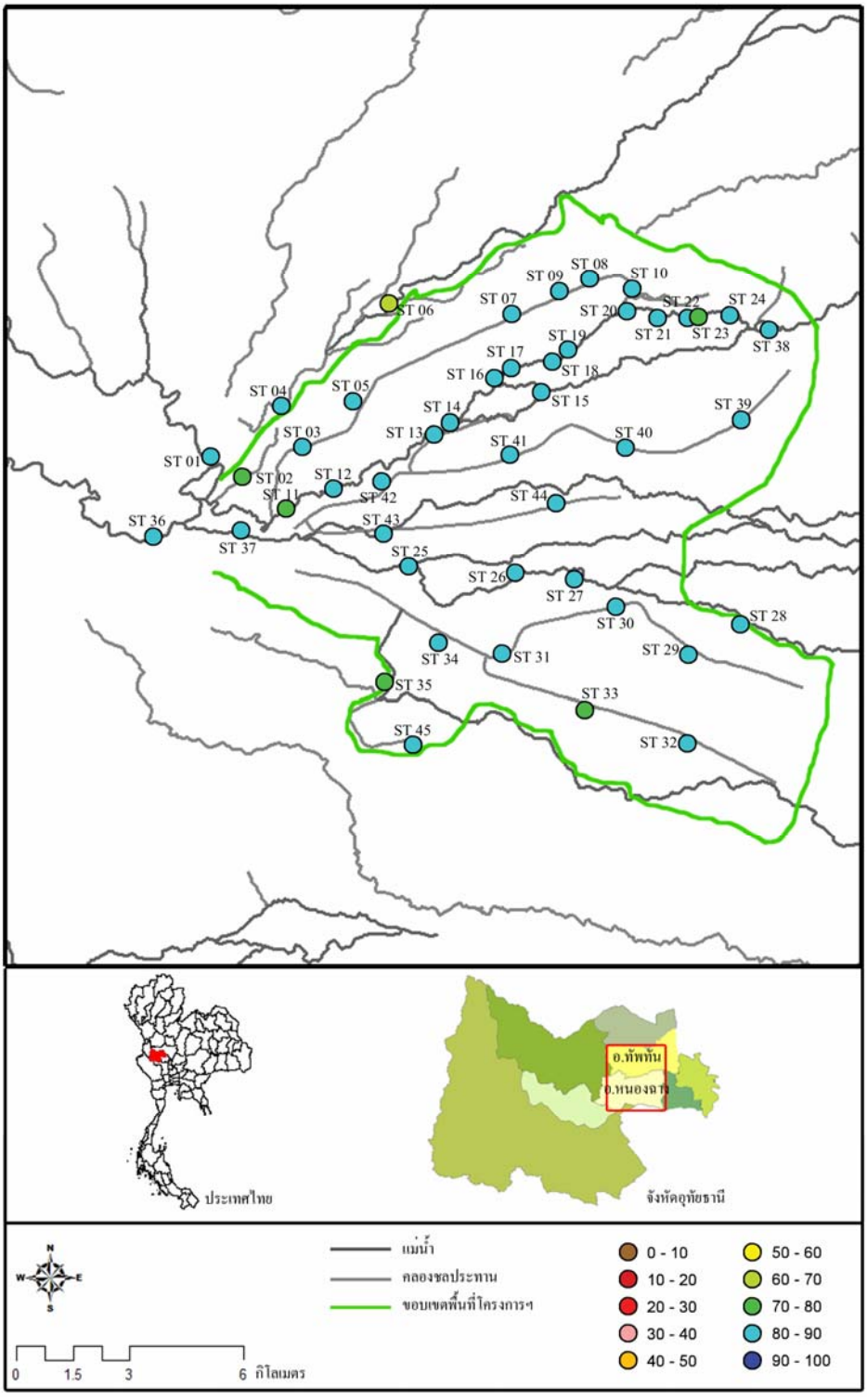

แผนที่ 4.4

แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าความต้องการออกซิเจนทางชีเคมี

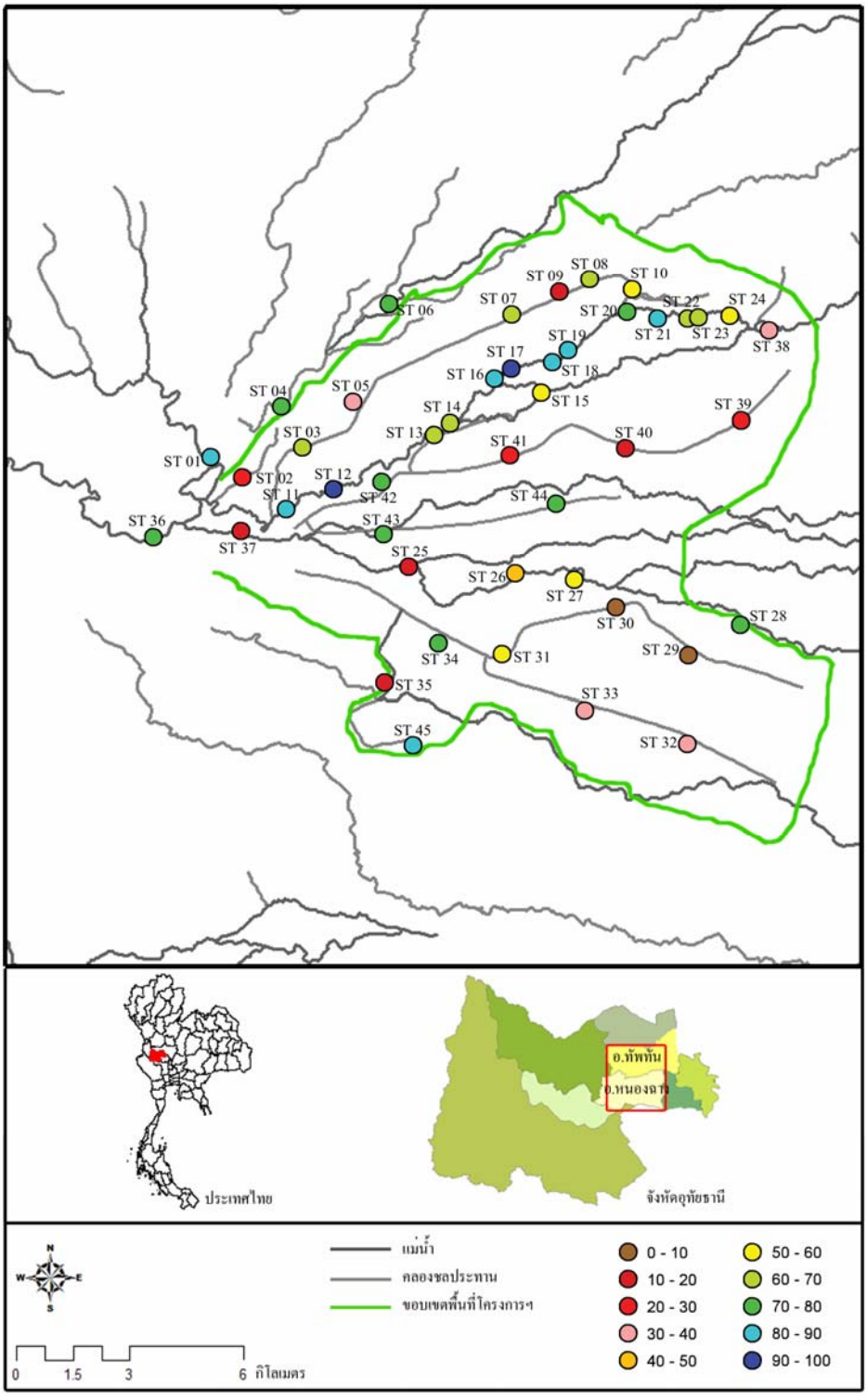

แผนที่ 4.5
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าออกซิเจนละลายน้ำ

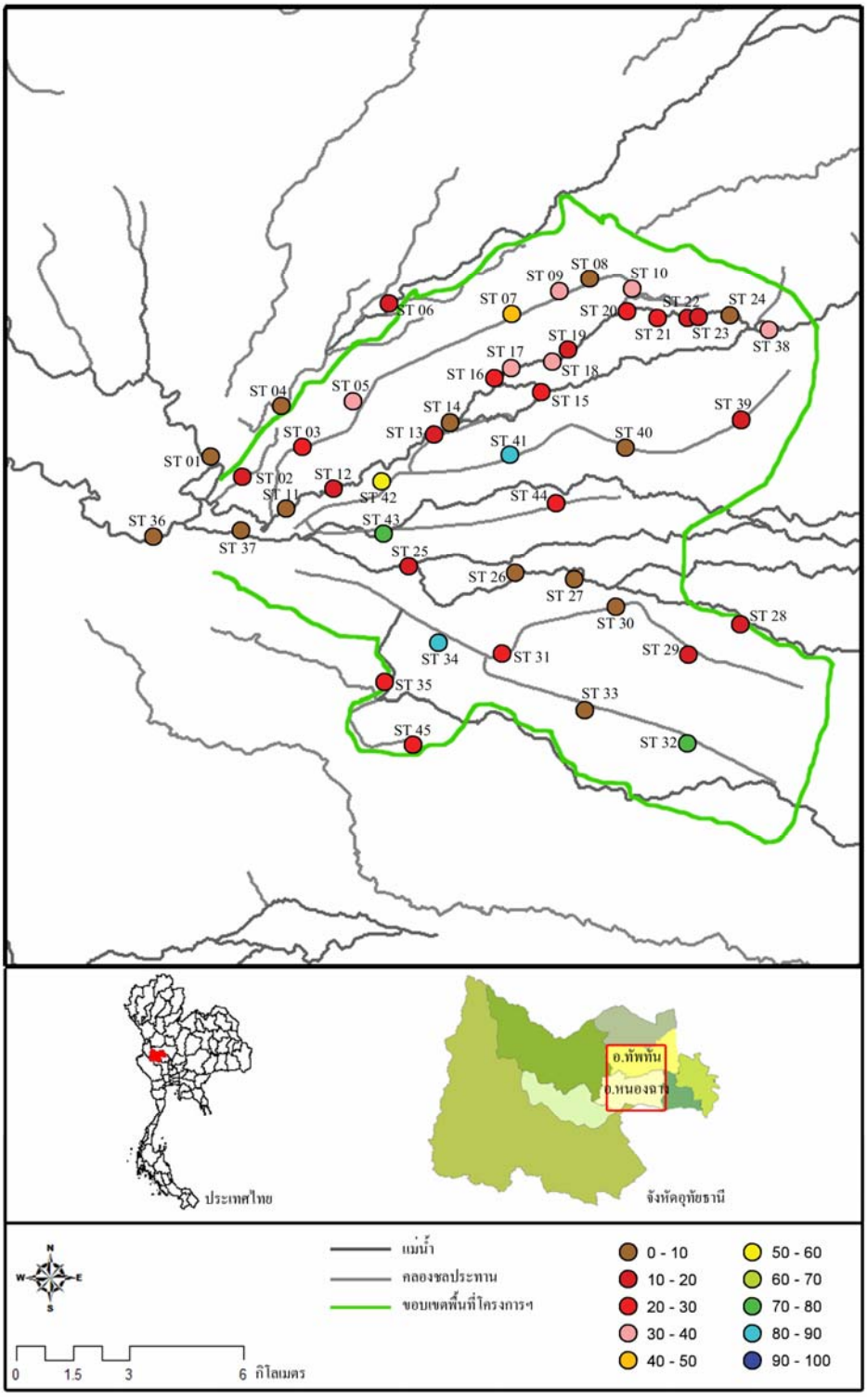

แผนที่ 4.6

แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าแอมโมเนีย

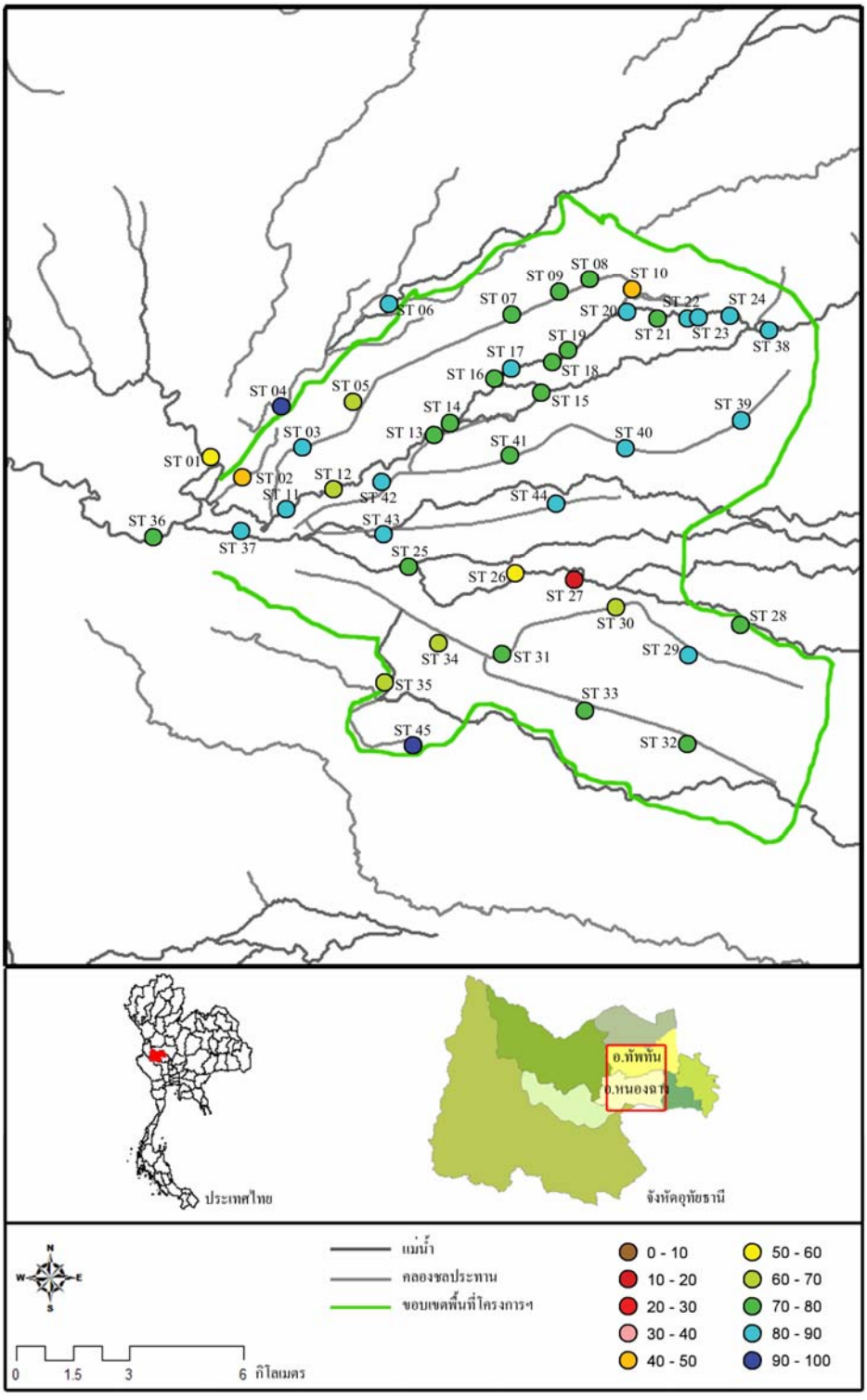

แผนที่ 4.7
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าการนำไฟฟ้า

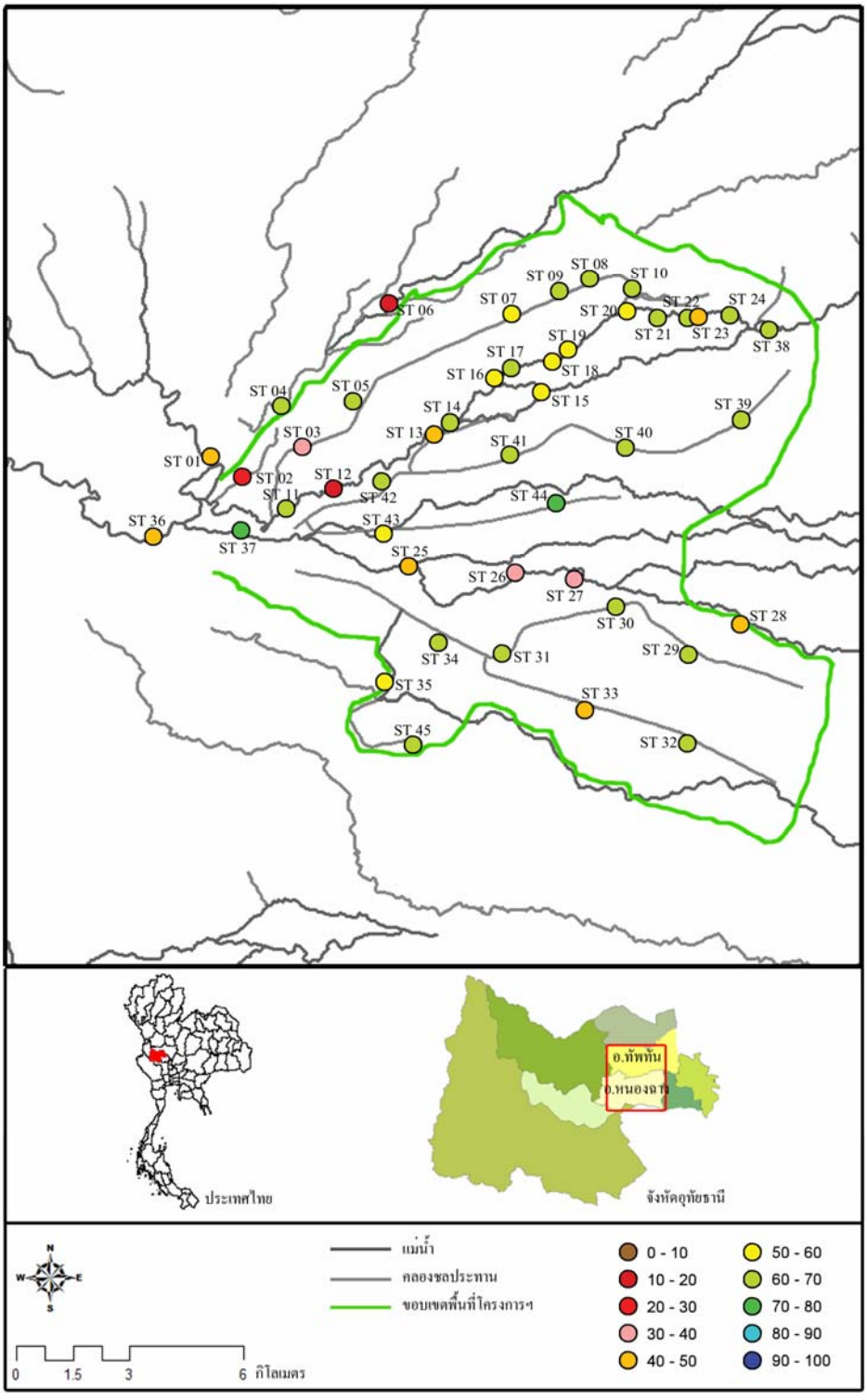

แผนที่ 4.8

แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าของแข็งแขวนลอย

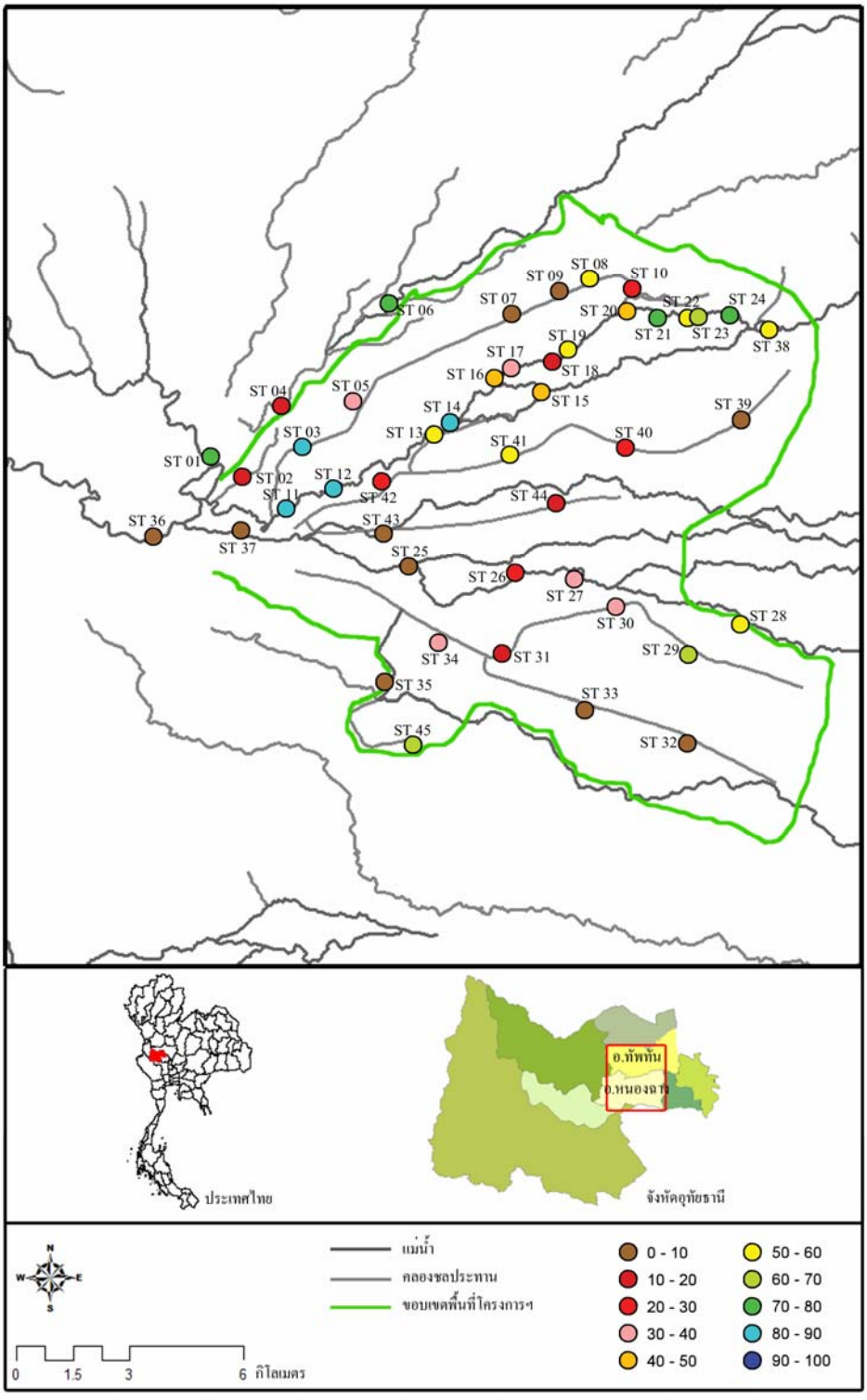

แผนที่ 4.9
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าของแข็งทั้งหมด

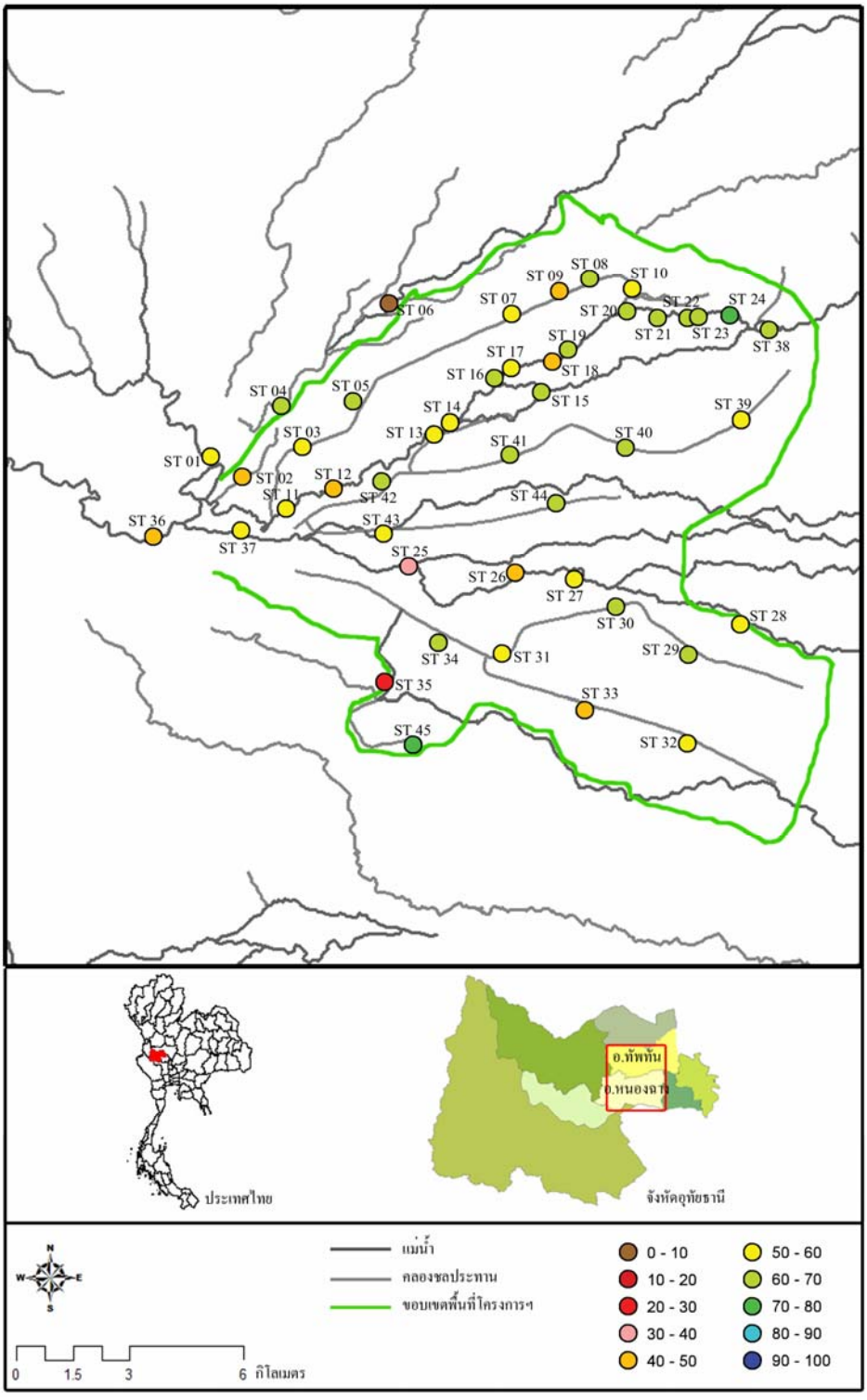

แผนที่ 4.10
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำค่าความขุ่น

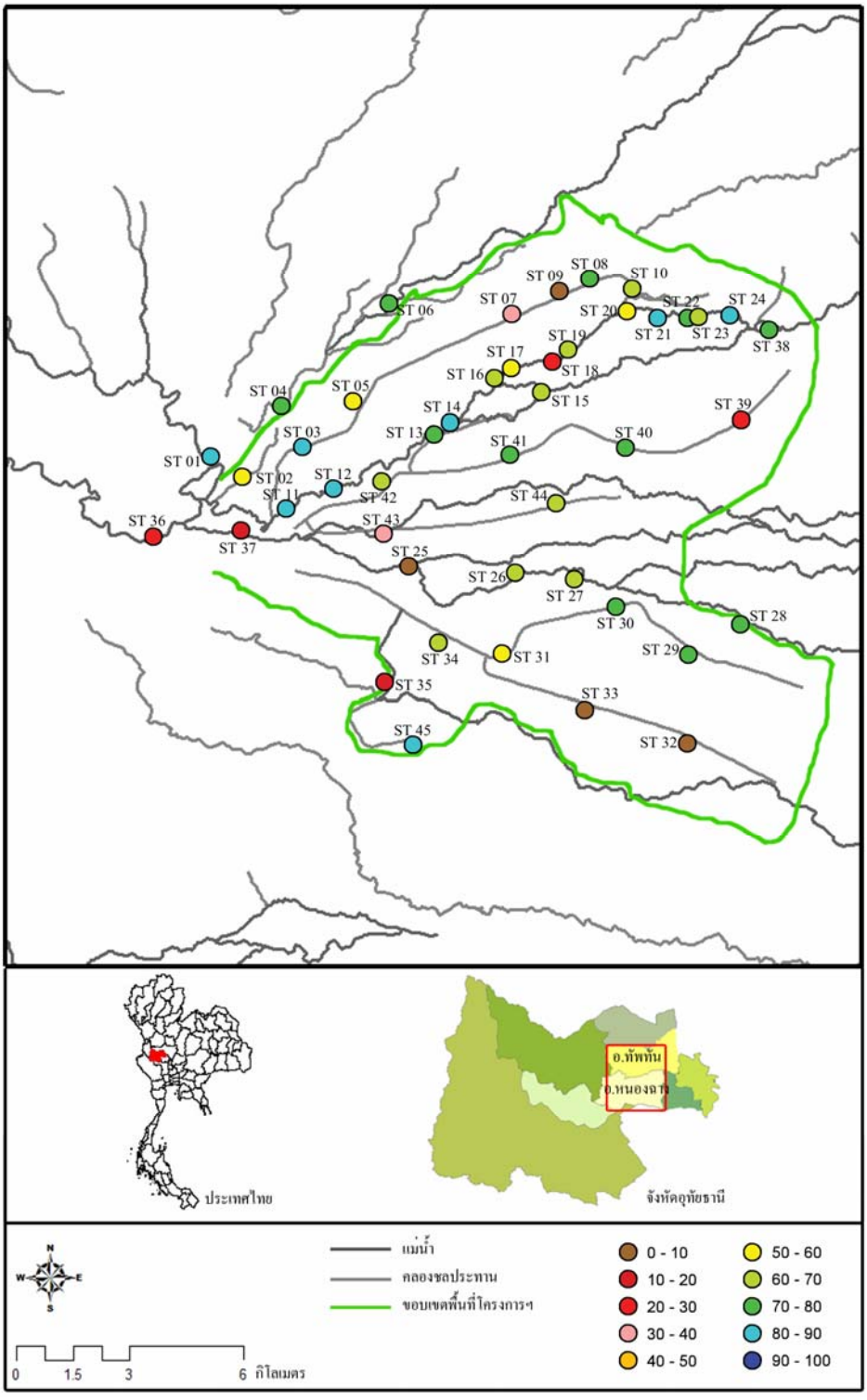

แผนที่ 4.11
แผนที่ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม
ในพื้นที่โครงการชลประทานห้วยทับเสลาใต้

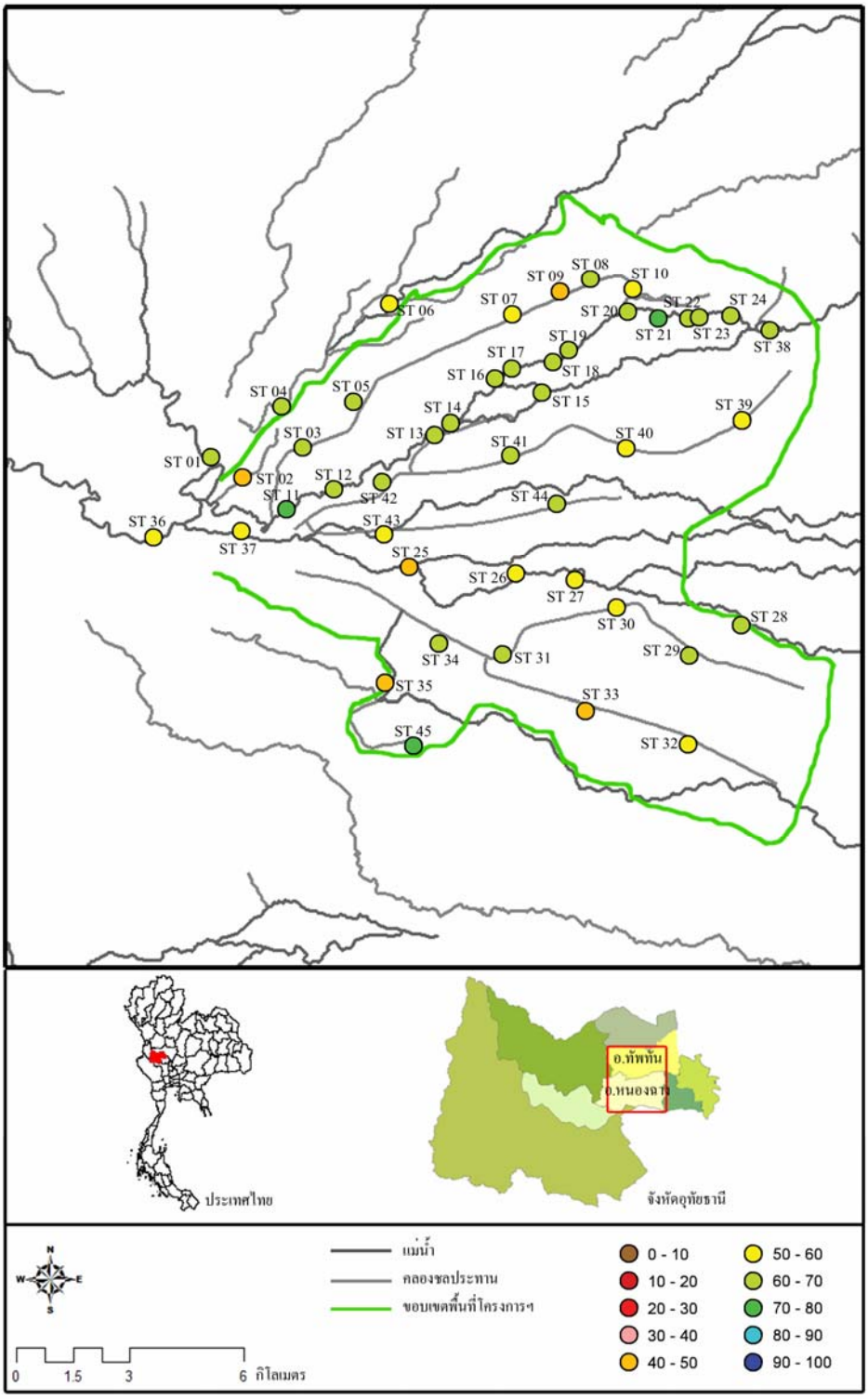

การทดสอบสถิติ

การทดสอบไคสแควร์

เพื่อให้ดัชนีคุณภาพน้ำสามารถใช้ง่ายและเพื่อต้องการลดพารามิเตอร์ เพื่อช่วยในการประหยัดงบประมาณและทรัพยากรบุคคล จากสมการดัชนีคุณภาพน้ำที่ได้จากการศึกษา 10 พารามิเตอร์ วิเคราะห์ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าพารามิเตอร์ที่ควรนำมาใช้ทั้งหมดคือ ค่าความเป็นกรด - เบส ค่าออกซิเจนละลายน้ำ ค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี ของแข็งแขวนลอย และค่าความขุ่น จึงใช้การทดสอบสถิติ

การให้น้ำหนักที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า พารามิเตอร์ที่มีค่าน้ำหนักสำคัญมากใน 3 ลำดับ คือ ค่าความเป็นกรด - เบส ค่าไนเตรท - ไนโตรเจน และค่าฟอสเฟต - ฟอสฟอรัส และในการนำเข้าสมการเพื่อหาค่าดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตร พบว่า ดัชนีคุณภาพน้ำของค่าไนเตรท - ไนโตรเจน มีพิสัย 69.99 คะแนน ถึง 93.90 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 4.18 (ภาคผนวก ค 1) ค่าไนเตรท – ไนโตรเจน ของทุกสถานีในพื้นที่ศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน ไนเตรท – ไนโตรเจน น่าจะเป็นพารามิเตอร์ที่ส่งผลต่อสมการดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ไม่มาก และค่าน้ำหนักจากแบบสอบถามของ ไนเตรท - ไนโตรเจน และค่าฟอสเฟต-ฟอสฟอรัส เท่ากัน คือ 0.113 ค่าฟอสเฟต - ฟอสฟอรัส น่าจะเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์หาค่าดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากพื้นที่เกษตรได้ ซึ่งจากการลดพารามิเตอร์ไนเตรท – ไนโตรเจน ใช้สมการที่มี 9 พารามิเตอร์ ให้ระดับคะแนน 63.82 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 8.56 (ภาคผนวก ค 2) เมื่อทดสอบลดพารามิเตอร์ลงไปอีก โดยใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นตัวเลือกในการลดนั้น ของแข็งทั้งหมด เป็นพารามิเตอร์ที่ไม่ใช้ในสมการ จากสมการดัชนีคุณภาพน้ำที่มี 8 พารามิเตอร์ ให้ระดับคะแนน 64.10 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 8.76 (ภาคผนวก ค 2) พารามิเตอร์ที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาก คือ ค่าความขุ่น และของแข็งแขวนลอย มีค่า 25.68 และ 30.62 ตามลำดับ (ภาคผนวก ค 1)

แต่เมื่อลดพารามิเตอร์ค่าถ่วงน้ำหนักก็เปลี่ยนแปลงโดยให้ค่าเพิ่มขึ้น เมื่อการทดสอบลดไปถึง 6 พารามิเตอร์ แต่พบว่าที่ 6 พารามิเตอร์ให้ค่าแตกต่างจาก 10 พารามิเตอร์(ρ > 0.05) นั่นคือ สมการที่ใช้ 7 พารามิเตอร์ สมการที่ 4.23 และแผนที่ 4.12 ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (7 พารามิเตอร์) ให้ค่าคะแนนไม่แตกต่างจาก 10 พารามิเตอร์ สมการที่ 4.22 คะแนน ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรมที่ได้มีคะแนนลดลงจาก 66.53 คะแนนเป็น

61.91คะแนน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\rho < 0.05$) คุณภาพน้ำยังอยู่ในเกณฑ์พอใช้และเทียบได้กับคุณภาพน้ำประเภทที่ 3 แหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภทและสามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร แต่ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเพิ่มขึ้น จาก 7.79 เป็น 9.85 ดังนั้นการที่คำนวณโดยใช้ดัชนีคุณภาพน้ำก็ต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามสภาพลักษณะภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่ และตามสถานการณ์เวลานั้นๆ

การทดสอบสถิติที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 องศาอิสระที่ 44 พบว่า จาก 10 พารามิเตอร์ในสมการดัชนีคุณภาพน้ำที่ 4.22 สามารถใช้ 7 พารามิเตอร์นำมาสร้างสมการดัชนีคุณภาพน้ำได้ โดยมีพารามิเตอร์ได้คือ สมการที่ 4.23

$$WQI\ (Agr_7) = 0.190\ (pH) + 0.152\ (BOD) + 0.152\ (DO) + 0.152\ (NH_3) + 0.125\ (EC) + 0.118\ (SS) + 0.109\ (Tur) \quad (4.23)$$

เมื่อ

$WQI\ (Agr_7)$	คือ	ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (คะแนน)
pH	คือ	ระดับคะแนนของค่าความเป็นกรด - เบส
BOD	คือ	ระดับคะแนนของค่าความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี
DO	คือ	ระดับคะแนนของค่าออกซิเจนละลายน้ำ
NH_3	คือ	ระดับคะแนนของค่าแอมโมเนีย-ไนโตรเจน
EC	คือ	ระดับคะแนนของค่าการนำไฟฟ้า
SS	คือ	ระดับคะแนนของค่าของแข็งแขวนลอย
Tur	คือ	ระดับคะแนนของค่าความขุ่น

เมื่อทดลองใช้สมการดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป (General Water Quality Index, WQI) ของกรมควบคุมมลพิษ จากระบบฐานข้อมูลคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินทั่วประเทศ ซึ่งมี 7 พารามิเตอร์ ประกอบด้วย ค่าความเป็นกรด - เบส ฟอสเฟต - ฟอสฟอรัส ไนเตรท - ไนโตรเจน ความต้องการออกซิเจนทางชีวเคมี ออกซิเจนละลายน้ำ ของแข็งแขวนลอย และ ของแข็งทั้งหมด (กรมควบคุมมลพิษ http://iwis.pcd.go.th/IWIS/wqionline/wqi_online.php?flag=compute, 2547) ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป มีค่า 75.34 คะแนน

เมื่อเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำพบว่าอยู่ในแหล่งน้ำประเภทที่ 2 ซึ่งได้แก่ แหล่งน้ำที่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และสามารถเป็นประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคโดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคตามปกติและผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำทั่วไปก่อนเพื่อการอนุรักษ์สัตว์น้ำเพื่อการประมงและเพื่อการว่ายน้ำและกีฬาทางน้ำ การคำนวณที่ใช้สมการของกรมควบคุมมลพิษที่ใช้ให้คะแนนสูงมากกว่าการใช้สมการที่ 4.23 อาจเพราะไม่ได้รวมค่าฟีคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย

แผนที่ 4.12
ดัชนีคุณภาพน้ำที่ระบายออกจากภาคเกษตรกรรม (7 พารามิเตอร์)
ในพื้นที่โครงการชลประทานห้วยทับเสลาใต้